

Per 586/1999/00

10022540,7

COBISS

GORIŠKA KNJIŽNICA

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

LETNIK II, ŠTEVILKA 7, PREDMEJA, JANUAR 2000

PISMO I.

Lep pozdrav vsem, ki urejate in prebirate časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih. S ponosom ga preberem od začetka do konca in kar težko čakam naslednje številke. Ker se počutim pravo Gorjanko, sem se namenila tudi sama napisati nekaj stavkov. Ne vem, kako bo moj prispevek berljiv, saj sem hodila samo v italijansko šolo, in še to le tri leta. Lahko bi rekla, da sem v pisani slovenski besedi samouk. Sem hči Toneta Šelovega in Pepe Bajtarske in čeprav sta bila zavedna Slovenca, se knjižne slovenščine od njiju nisem mogla prav veliko naučiti.

Še sedaj se dobro spomnim, ko smo hodili v italijansko šolo in sem domov prinesla belo bluzico in plavo kislco. S tem so nas hoteli podkupiti, da bi hodili tudi v sobotah popoldne v šolo, tam pa naj bi marširali, telovadili in peli italijanske pesmi. Ko sem pokazala uniformico doma, je bil takoj ogenj v strehi in sem jo morala takoj nesti nazaj v šolo. Kljub prošnjam, saj mi je bila oblekca všeč in bi jo rada nosila, se tata ni dal pregovoriti. Edini odgovor je bil kratek: "Nesi nazaj in pika!"

Ko sem že pri šoli, naj še povem, kako me je Frence Kolenčuski zatožil učiteljici. Ker sem prejšnji dan manjkala v šoli, me je učiteljica vprašala: "Marta, per che non sei venuta a scuola?" Odgovorila sem ji, da sem varovala brata in sestre. Frence pa je zabrusil: "No, no, solo posega!" Po naše bi se reklo, da sem zgolj pohajala! Zaradi tega prekrška sta prišli na dom kar dve učiteljici in ko sta videli našo uboščino in sedem malih otrok, me še kaznovali nista. Od takrat sem še manj hodila v šolo. Bila sem najstarejši otrok, tako da sem pazila na mlajše sestre in bratca. Mama je hodila naokrog in iskala delo, da je prinesla domov kakšno liro, zato je bilo tudi kuhanje na mojih ramenih. Vrhlukenjška Pepa (Jožefa Žonta, poročena Vidmar; umrla jeseni 1999. op. uredništva), je rada povedala, kako sem bila majčkена, da sem morala stopiti na klopco, če sem hotela pomešati v loncu!

V glavnem sem kuhala polento, če pa je bilo surovine bolj malo, je nastal močnik. Včasih smo se pri mizi skregali, če je kateri preveč hitel jesti, saj smo vsi jedli iz ene skledе. Sama sem velikokrat kričala: "Mama, mama, Dorče, Feliče hiti!" Mama pa mi je odvrnila: "Daj pa še ti!"

S kapitulacijo Italije smo otroci mislili, da je vojne konce, pa nas je mama razočarala, češ da nas najhujše še čaka. In žal je imela prav – že prvi teden so nam Nemci požgali hišo. To je bila prva hiša na Gori, ki so jo požgali Nemci in nas s tem prisilili, da smo se selili iz hiše do hiše vse do leta 1949.

To je le nekaj utrinkov iz mojega življenja na Gori. Že 50 let živim v Bohinjski Beli, vendar sem po srcu še vedno Gorjanka.

Marta Kelbl, rojena Likar, letnik 1927

PISMO II.

Angelska nedelja je že zdavnaj za nami, ko mi je v roke prišel vaš oziroma naš časopis GORA. Prvo sem mislil, da je to pač kakšna brezpomembna revija, kakršnih je ogromno po naših kioskih in prodajalnah, toda že po prvih straneh sem vedel, da imam v rokah časopis, kakršnega zlepa ne najdeš. Vsaka vam čast. Čestitam!

Tudi sam sem Gorjan, kar se vidi že po priimku in sicer s Kovka, od Peterlinov. Še vedno se, kljub dolgoletnemu potepanju po svetu, počutim Gorjan, in se zadnje čase večkrat na leto vračam na Goro. Mogoče se kdaj srečamo, saj je gradiva za pogovore o Gori več kot dovolj...Pa srečno in uspešno novo tisočletje!

Bernard Krapež, Pragersko

PRIPIS

Veseli nas takšna pisma, saj nam dodatno vlivajo voljo, hkrati pa tkejo vse bolj gosto prejo dragocenih podatkov iz zgodovine Gore in njenih prebivalcev. Tudi sedma številka prinaša 'nove' stare zapise, pa tudi prispevke o sedanosti. Gradivo za zgodovino Gore ob 400 – letnici se širi tudi z Vašo pomočjo, in že naslednjič se bomo srečali z zdravilstvom in glasbeno platjo Gore. Je pa tole tudi priložnost, da se uredništvo zahvali zdaj že veliki družini bralcev Gore. In ponovimo novoletno željo v imenu društva Gora – naj tudi novo tisočletje prinese Gorjankam in Gorjanom doma in po svetu klenega zdravja, zdrave logike in značilne gorjanske hudomušnosti.

uredništvo

RANJEN IZ PEKLA NA SOŠKI FRONTI

dnevnik (26. 8. 1915 – 6. 1. 1916) III. del

albert polanc - berte flegarski

Tudi v tej številki spremljamo izjemno zanimivo življensko zgodbo Alberta Polanca, oziroma pričevanja o I. svetovni vojni, ki jih je vestno beležil v vojni dnevnik. Berte Flegarski je bil vpoklican julija 1914 v 7. regiment, ki se je kar dvakrat boril v Galiciji. Konec oktobra 1915 je bil Berte prestavljen na soško fronto. Objavljamo dnevnik iz obdobja med 11. novembrom in 24. decembrom. Za lažje branje smo v dnevniku postavili le nekaj najbolj nujnih ločil, Marjan Polanc pa je poskrbel še za opombe.

*Albert Polanc kot mladenič
(foto last Marjana Polanca)*

Na 11. Novembra je bilo kolikor toliko lep dan. Zjutraj okoli 10 ure je bilo naznanjeno da bojo teljani forrikali da se moramo pripraviti da jih odbijemo. In res na levo od nas so res forrikali mi se pripravimo in moja dva kolega gresta ven iz luknje in streljata italjane ki se je tam pa tam

kakega videlo (jaz sem pa ostal noter in streljam skozi luknjo ki je bila za to pripravljena). Brisnik je pa držal previsoko glavo prileti krogla ga zadene v čelo nad očesom in mu gre zadaj ven in pade mrtev na tla namreč kjer je šla krogla ven mu je raznesla glavo in so mu šle možgane ven. Ta ima tri otroke in ženo nekje na nemškem družiga nima nič ker je bil delavec v Rudokopu, kanoni so pokali da nas je bilo groza in topove krogle so padale okolu nas in šrapneli nad nami. To je bilo kakor sodni dan tacega se ni slišalo nikdar v Galiciji.

In tako je minil dan bila sta od naše kompanije 2 mrtva in nekaj ranjenih in tako pride noč in pokanje je nekoliko nehalo pa ne dost. Jaz sem imel do polnoči po polnoči pa Rasar ker nisva bila v dekungi samo dva ker je Brisnik padel in je ležal pred dekngo zvečer so ga pa sanitejci odnesli na pokopališče ki je bilo zadaj za bojno črto na neki ravnici kjer jih je že veliko počivalo. Toraj sem imel službo do polnoči med tem časom se ni pripetilo nič. Opolnoči pa pokličem Rasarja in on pride namesto mene in jaz grem noter in nekoliko zaspim ker nisem prejšnjo noč nič spal pa večkrat me predrami pokanje pušk in topov.

Na 12. Novembra Začnejo pokati kanoni tako da je bilo groza in na levo od nas so večkrat provali italjani forrikat pa ni šlo in tudi pred nami so se prikazovali teljani hujšega pa ni bilo. Okolu poldne začne še hujše pokanje topov in topove kroglje se vsipajo okolu nas da nas je bilo groza in vsak je obudil še enkrat kes in pričakoval kdaj bo kaka granata udarila in ga ubila. Okoli 1. ure popoldne gledam jaz skozi luknjo iz dekunge na kar udari ena granata prav blizu naše dekunge in mi prinese za eno pest šudra naravnost v oko namreč me rani nad očesom in v oko in na večih krajih po obrazu precej nisem vedel ali sem živ ali mrtev potem zakličem sanitejca nakar precej pride in mi obveže potem sem pa precej vedel da nebo hudega. Oko seveda me je bolelo potem sem legel v dekungi in sem čakal večera da bom mogel iti proč ker podnevi ni bilo mogoče iti. Kako dolg je bil ta popoldne se ne da popisat topovi so zmiraj hujše pokali tako da nisem mislil da še živ pridem od tukaj. Pa Božja volja ni bila še da bi padel pod Italjansko kroglo in okolu 5. ure popoldne ko se je naredil mrak se

Strelnski jarki na soški fronti

odpravim na pot in mimo mene pride še eden od naše kompanije ki je bil ravno tako ranjen kakor jaz in greva skupaj. Oko me je bolelo tako da še na ono zdravo oko nisem mogel gledat in zato sem prav težko šel ker je bila grda pot namreč lauf graben in vode je tudi bilo zadosti in dež je tudi pričel iti. Terpel sem tako da v tej vojski nisem še tako

*Spomenik 7. regimentu pri Sv. Mihaelu
(foto Marjan Polanc)*

med potjo smo srečevali tren vozove in troktire ker pa nisem videl sem treščil v kako kišto i.t.d. in sem rekel grje je slepemu človeku in tako sva vseeno srečno prišla v Mirn k zdravniku (hodila sva okolu 2 uri) ta naju preveže in pravi da ni nič hudega da ostaneva tukaj v Marode cimri potem greva spat v marode cimer seveda sva prav dobro zaspala.

Na **13. Novembra** dobimo kavo potem ob 9 uri nas še enkrat vizitira zdravnik meni vzame neko smet iz očesa in pravi da morem iti v Špital in res okolu 10 ure že gremo v Bilje na Divizjon sanitet anštalt in res pridemo v Bilje tam dobimo manažo potem nas spet zdravnik vizitira in meni vzame še nekaj iz očesa. Bolečine so bile zmiraj enake potem smo ležali onde do noči potem nas pa odpeljejo s sanitetnimi vozovi v Renče v Feldšpital tam dobimo kavo in kruh in ležemo spat tam sem tudi dobro spal. Na **14. Novembra** zjutraj okolu 4 ure nas pokličejo se oblečemo in gremo... Torej okolu 5 ure nas naložijo na vozove od trena in nas peljejo na postajo

Volčjadraga med potjo je bil dež. V Volčjidragi nas spravjo v neko barako ki je bilo narjano da se je lahko spalo 3 vrste ena vrhondruga. Bila nas je polna baraka okolu 7 ure dobimo kavo in košček kruha potem okolu 10 ure čaj potem okolu poldne smo bili ainvagunirani potem smo še dobili manažo v železniške vozove potem okolu 2 ure popoldne se pa odpeljemo. V Štanjelu dobimo čaj in kmalu potem dobimo na neki postaji sir in kruh in kavo potem sem pa legel na klop in zaspal tako da nisem nič videl kdaj smo se peljali skozi Ljubljano.

Na **15. Novembra** se ustavi vlak pri nekih barakah blizu vasi Šternthal na Štajerskem tu izstopimo in gremo v barake ki se imenujejo Pandubic. Tukaj nas operejo in obleko skuhamo seveda uši tudi potem nam prevežejo rane in potem gremo v barako No. 3. Tam dobimo manažo in potem ležemo zvečer dobimo še kavo in potem zaspimo na štrozokah ki so bili na kavaletah. Spal sem še precej dobro.

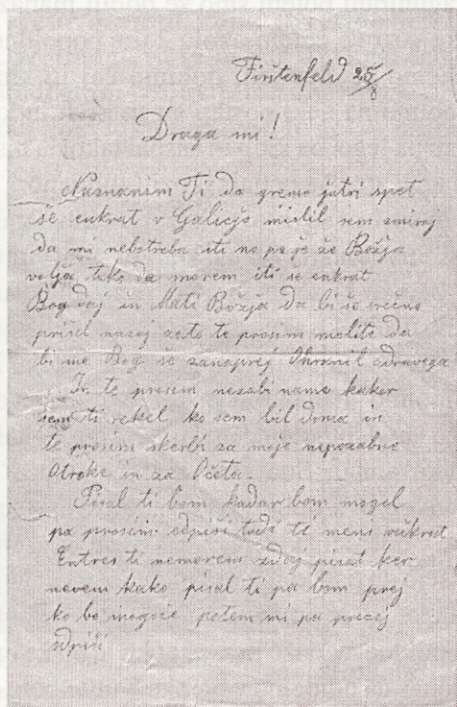
Na **16. Novembra** dobimo zjutraj kavo okolu 10 ure gremo v operacijski cimer tam nas prevežejo in nam zapišejo da tisti ki imajo bolne oči morajo iti v druge barake ki se imenujejo Kuttenberg potem dobimo opoldne manažo in zvečer ko je bil že mrak pridejo ponas da odidemo v barake Kuttenberg No 36. Te barake so bile kakih 200 korakov od tukaj prej pa ko odidemo nam prinesejo še vsakemu nekaj župe ki je bila ostala od poldne ker ni bila še kava kuhana potem pa odidemo in pridemo v Barako No.36 ki je bila prav prazna. Štrozaki so bili potlehi drugače je bilo lepo opravljeno potem dobimo še goles s krompirjem potem pa gremo spat... Tukaj je bil za Vertarja nek fant iz Trnovga. Torej sva govorila slovensko drugi so pa bili vsi Boznaki kakor tudi komendant korporal.

Na **17. Novembra** zjutraj neka župa ki pa nevem iz česa je napravljena oziroma je bila čista samo neko kislo zelje se je dobilo v njej pa ne dosti. To mi ni nič vgajalo potem dobimo vsaki 1 parcion kruha ki pa ni bil tak velik kakor je ponavadi Vojaški kruh. opoldne dobimo manažo pa majhen kos mesa pa čisto župo pa 2 žlici krompirja za prikuho zjutraj ob deseti uri smo šli spet k zdravniku da nam je prevezal zvečer smo dobili neko župo in noter nekoliko ješprena in pa nekoliko krompirja pa prav malo potem smo pa šli spat. Spal nisem bog ve kako dobro. Pisal domov.

Na **18. Novembra** zjutraj spet tista župa potem kruh potem okolu 10 ure k zdravniku prevezat opoldne župa Meso in fižol za prikuho pa vsega je

bilo malo zvečer pa spet neka župa in pa ješpren na suho napravljen pa prav malo.

Na **19. Novembra** kakor včeraj seveda lačen sem bil zmiraj za kupiti ni bilo nič družega kakor jabolka in čokolad. Jabolka smo kupovali in čokolad da smo

Albert Polanc je na Goro redno pošiljal pisma

jedli ker smo bili lačni pa s tem se je tudi dosti dnara porabilo in nič ni odleglo. Pisal Mirkoti...

Na **21. Novembra** zjutraj spet tista župa potem smo šli prevezat potem ob 10 uri je bila sveta maša ker je bila nedelja v neki baraki in je bila tudi pridiga seveda v nemškem jeziku nazadnje tudi en par besedi slovensko. Opoldne je bila manaža kakor ponavadi predpoldne ob 10 uri smo dobili tudi vsak en košček klobase za večerjo smo dobili neko župo in suh raiž s sladko škorjo potrošen.

na **22. Novembra** spet tista župa okolu 9 ure smo šli spet prevezat oči potem smo dobili vsak en maihen košček sira opoldne kakor ponavadi manažo zvečer pa raiš in noter nekoliko drobtinc mesa. Začel si jest pa že ni blo nič več.

Na **23. Novembra** seveda tista župa potem kakor po navadi smo šli prevezat potem je bil košček sira opoldne ponavadi popoldne so nas pa prestavili iz barake 36. v Barako 35. Drugo je bilo glih tako kakor v Baraki 36 samo postelje so v Baraki 35 prav vojaške namreč železni špampeti kar...

Na **24. Novembra** zjutraj župa potem pride zdravnik dopoldne košček sira opoldne manaža

popoldne pride še zdravnik kakor ponavadi gre gor in dol po baraki pa gre spet nazaj ven zvečer pa je bila neka župa in nek raiš suh z sladko škorjo potrošen potem prinese nek vojak klobase prodajat in jast kupim 2. Eno sem precej pojedel ker sem bil še lačen eno sem pa prišparal za drugi dan.

Na **25., 26., 27. Novembra** nič novega. Vse tako kot na 24. Novembra samo klobas ni več prinesel prodajat čeprav so koštale 20 krajcerjev ena. Pa vseeno bi jih bil rad vkupil ko bi bile pa jih ni več prinesel.

Na **28. Novembra** kakor po navadi pisal sem domov in eno karto sem dobil od doma namreč tapervo kar sem tukaj v Špitalu v kateri so mi pisali da so na 25. Novembra ubili v gozdu gozdnega čuvaja Pa.

Na **29. Novembra** kakor po navadi pisal domov danes je prišel tudi Franc Cej iz Otlice tukaj v Našo barako ker ga bolijo oči pa jaz ga nisem poznal in on mene tudi ne in tako stojiva zraven peči in se grejeva in potem vidim da ima obleko od 97. Regimenta potem ga vprašam v nemškem jeziku od kje je doma ta mi reče da od Ajdovščine seveda tudi v nemškem jeziku potem sem jaz rekel saj sem tudi jaz od tam in ga vprašal iz katere Vasi seveda zdaj že v slovenskem jeziku on pa reče iz Otlice in tako sva se spoznala in sva se pogovorila kakor dva gorjana ko prideta skupaj.

Na **30. Novembra** kakor po navadi. Dobil eno karto od Alojzije in Elizabete Česnik. Danes ker je glih zadnji dan mesca naj popišem kako je tukaj in kako je z mojo boleznijo. Ko sem prišel tukaj me je bolelo oko in tergalo me je po levi strani glave namreč po tabolni strani pa to ni deralo kakor ane 3 ali 4 dni potem je prenehalo samo tu pa tam me je še nekoliko dokler ni prav ponehalo in tako so semi tudi rane zacelile in tako sem bil spet zdrav samo na oko ne vidi se prav nič. Bolečin pa ne čutim prav nič. Glede manaže je pa tako - ustanem lačen in ležem lačen in opoldne sem lačen. Dobra je kar jo je samo malo jo je in dosti krat sem si spomnil na prejšnje čase ko sem sedel k polni skledi polente.

Na **1. Decembra** ponavadi. Pisal Elizabeti in Lojzi in Očetu.

Na **3. Decembra** ponavadi: Dobil Rekomandirano pismo od doma.

Na **4. Decembra** ponavadi. Pisal domov.

Na **5. Decembra** ponavadi. Bil pri sveti Maši v Špitalski kapeli. Na 5. Decembra je šel Franc Cej k kadru...

Na **7. Decembra** ponavadi. Danes moram povedat

da sem imel tudi tukaj prijatle in sicer 2 Slovence od 17. Regimenta pa danes je šel eden v drugi špital ali kakor se tukaj pravi v ginterland in ta se je klical Franc Kovač. Seveda bi najraj šel znjim pa to ni mogoče ker me je zdravnik glih danes odločil da pojdem z drugim tancportom tudi jaz v Ginterland. Danes dobil karto od doma.

Na **8. Decembra** ponavadi. Pa to moram zapisat da nisem vedel da je danes praznik dokler nas niso poklicali da naj gremo k sv. maši namreč je bila sveta maša vsako nedeljo in praznik ob 10 uri v špitalski kapeli potem sem se šele spomnil da je praznik Mater božje in si začel mislit kako žalostni časi da so. potem sem pa sklenil da nam bo že izprosila Marija boljše čase.

Na **12.** prišel ukaz da se ob 10 uri predpoldne odpeljemo od tukaj v neki drugi špital kakor se je tukaj reklo v Hinterland in res ob 10 uri dobimo manažo in potem pa gremo na postajo in tam nas spravijo v železniške sanitetne vozove in sicer v take ki so za težko ranjene k so postelje noter na vsako postelj so deli dva moža in okolu poldne se odpeljemo proti Ogerski. Prav težko mi je bilo pri sercu in ravno nedelja je tudi danes. Okolu dveh popoldne dobimo manažo na železniških vozovih potem dobimo okolu 4 ure kavo in zvečer okolu 8 ure golaš in tako smo se peljali naprej. Po večerji leževa z mojim komaratom na tisto postelj in sicer tako da kjer je imel moj komarat glavo sem imel jaz noge in kjer sem imel jaz glavo je imel on noge ker drugače ni bilo mogoče ležat ker je bila ozka postelj (ta moj komarat je bil doma nekje iz galicije) in tako se pripeljemo okolu dveh popolnoči na **13. Decembra** na Ogersko v mesto Sopron in tam se ustavimo in čakamo dneva. Potem šele ko se je zdanilo nas spravijo iz železniških vozov potem nam dajo na postaji čaj in belega kruha toraj po

dolgem času sem spet jedel bel kruh potem nas peljejo v neko barako tam nas ostrižejo in palbirajo potem nas peljejo z električnim tramvajem do špitala ki se je imenoval Kuk. Res. Spital Birgeršule Sopron Ungarn. Tam nas denejo v neko prazno sobo mene nekega Korošca ki ni znal kakor nemško in tadrugi so bili Ungari. Tukaj se mi ni nič dopadlo in dolgčas mi je bil...

Na **14. Decembra** zjutraj tista župa kakor smo jo imeli v prejšnjemu špitalu potem je bil vizit in meni je doktor rekel da moram priti v obvezovalni cimer da mi bo tam pogledal. Namreč jaz sem imel oko še zavezano in res pojdem v omenjeno sobo tam mi odveže in pogleda in mi reče da moram iti v neki drugi špital in zavezal mi ni ničveč in mi je rekel tam v tistem špitalu vas bodejo suprivitali kar mu pa nisem verjel. Bomo videli. Potem nas spravi skupaj vertar kar nas je bilo za v drugi špital in nas pelje na drugi konec mesta do nekiga špitala ki se klče Kuk. Res. Spital Franc Jozef Kaserne IV Objekt Cimer 31. Sopron Ungarn. Tam nas pelje k doktorju ta nas pregleda in pošlje v sobo...

Na **15. Decembra** zjutraj župa ob 10 uri kava in potem vizit kjer mi je doktor bol natanko pogledal oko in rekel da je kri nastopila v oko pa da bo šlo nazaj in tako sem odpravil za danes.

Na **16. do 24. Decembra** nič novega kakor en par krat sem šel na vizit potem je pa rekel da ni treba več hodit da bom šel v Požon in na 20. Decembra sem prosil za dopust da bi smel iti v mesto potem mi dovoli in opoldne grem v mesto potem grem v neko cerkev potem pa začne padat sneg (namreč sneg je padal že ponoči) potem kupim nekaj Razglednic in grem nazaj ker je bilo tudi precej mraz. Tukaj sem imel tudi enega komarata Slovence. Nekje iz Dolenskega doma s katerim sva se kaj pogovorila.

Opombe (pripravil Marjan Polanc):

11. novembra - *forrikali* - jurišali, *dekunga* - zaklon, zaklonišče, kaverna.

12. novembra - Po pripovedovanju Alberta, mu je eksplozija granate, ki ga je ranila, tudi popolnoma uničila puško, ki jo je imel pred seboj v strelski lini. Ta dan je pekel na hribu Sv. Mihaela doživel tudi Prežihov Voranc in ga opisal v svoji knjigi "Doberdob", na strani 142 - Založba Obzorja, Maribor 1980. ...*laufgraben* - vezni jarek med strelskimi jarki.

13. november - *Divizjon sanitet anstalt* - divizijski sanitetni zavod, *Feldšpital* - poljska bolnišnica.

14. novembra - *ainvagunirani* - v vagone nameščeni, vkrcani.

15. novembra - *Sternthal* - kraj na avstrijskem Štajerskem pri mestu Pettau, *štrozokah* - slamaricah.

16. november - *Boznaki* - Bosanci.

17. november - Med 1. svetovno vojno je bila v zaledju velika lakota, nekoliko boljše je bilo le na fronti.

29. november - *Franc Cej* - Na Otlci je živel v hiši Bregarških, bil je priženjen od drugje, danes ni več tega priimka na Gori.

30. november - *Alojzija in Elizabeta Česnik* - Ljnčne z Otlce.

7. decembra - od 17. Regimenta - Slovenci so bili v regimentih, katerih številka je imela končnico 7 - 7, 17, 27, ... 97.

13. december - *Sopron* - mesto na Madžarskem, 60 km južno od Dunaja, blizu jezera Neusiedler See.

II. SVETOVNA VOJNA

lojze likar

POŽGANE HIŠE NA GORI

Kar nekaj ljudi me je prosilo, da jim zberem in povem podatke o požganih hišah na Gori, v glavnem ob nemških vpadih in ofenzivah. Imel sem namen nadaljevati in tudi že končati svoj prispevek o drugi svetovni vojni za časopis Gora, kjer bi si vsakdo lahko poiskal in ugotovil, kaj je bil vzrok požiga, pa je prišlo vmes več nenačrtovanih obveznosti. Svoj prispevek bom nadaljeval, da pa bi ljudem - pogorelcem olajšal delo, sem pripravil krajši pregled samo tistega dogajanja, ki je vezano na požige hiš. Literature je še mnogo, navedel sem le nekaj virov, kar bo zadostovalo za verodostojnost dogajanj v času druge svetovne vojne. S tem bo olajšano tudi delo občinskim komisijam, ki se ukvarjajo s to problematiko.

Dogajanje na Gori:

1. 24. februarja 1943 je bil požig hiše in poboj domačih pri Brigiti. (*glej gradivo: Gora, št. 4 in 5*)
2. 25. septembra 1943 je bil začetek nemške ofenzive, ko so prebili »goriško fronto« in nato stiskali obroč okoli Banjščic in Trnovskega gozda za umikajočimi se partizani in številnim bežečim civilnim prebivalstvom. Ofenziva je trajala do 30. septembra 1943 in v tem času je zgorelo mnogo hiš na Predmeji oziroma Dolu. (*Čepič, str. 822 - 823; Ferenc, str. 237; Klanjšček, str. 580 - 583; Petelin, str. 170 - 192*)
3. Marca 1944 je bilo v ofenzivni akciji »Dachstein« na Predmeji in Otlici požganih 36 hiš. (*Ferenc, str. 242 - 243; Pavlin, str. 323 - 326*)
4. Požig in poboj pri Mihelu, 15. junija 1944. Pogorele so še štiri sosednje hiše. (*Likar, 1986*)
5. Od 8. do 14. oktobra 1944, ofenziva »Grünewald - Max«, je imela poseben namen požgati vasi, da ne bi mogle prezimiti partizanske vojske. (*Ferenc, str. 266; Klanjšček, str. 785*)
6. Po tritedenskih bojih in požigih so Nemci (71. pehotna divizija), 23. novembra 1944, zapustili Trnovski gozd. (*Brajović, str. 1011 - 1013*)
7. Partizanski boji in nemški vpadi ter požigi - ofenziva »Adler« - so trajali od 19. do konca decembra 1944. (*Brajović, str. 967 - 968 in 1041 - 1044; Ferenc, str. 266 - 267; Klanjšček, str. 880 - 881*)
8. Nemška ofenziva »Rübezahl I« je trajala od 5. do 11. februarja 1945, sledili pa sta kmalu še »Rübezahl II in III«, do 6. marca 1945. Nato se je začela še ofenziva »Winterende«, od 24. marca do 1. aprila 1945, medtem ko so se boji nadaljevali še skoraj ves april. (*Brajović, str. 1061, 1074 - 1076, 1088 - 1089, 1103; Čepič, str. 850, 912 - 920; Ferenc, str. 267 - 268; Klanjšček, str. 884 - 890, 947*)

Literatura in viri:

1. Brajović, P. in drugi (1964): *Hronologija oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941-1945*, Beograd, Vojnoistorijski institut.
2. Čepič, Z. in drugi (1979): *Zgodovina Slovencev*, Ljubljana, CZ
3. Ferenc, Kacin - Wohinz, Zorn, (1974): *Slovenci v zamejstvu, pregled zgodovine 1918 - 1945*, Ljubljana, DZS.
4. Gora, časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih, št. 1-5.
5. Klanjšček, Z. in drugi (1976): *Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941-1945*, Ljubljana, Vojaški inštitut JLA in IZDG.
6. Likar, L. (1986): *Požgane hiše na Kovku, Otlici in Predmeji, gradivo za zgodovino Gore (neobjavljeno)*.
7. Petelin, S. (1983): *Gradnikova brigada*, Ljubljana, Založba Borec in Naša obramba.

MLEKARSTVO NA GORI

marjan polanc

MED OBEMA VOJNAMA

Med obema vojnama je ob koncu dvajsetih let na območju Predmeje, Otlice in Kovka dozorela ideja, da kmetje ustanovijo zadrugo, skozi katero bi lažje prodajali viške mleka na takrat italijansko tržišče. Zaradi velike oddaljenosti od potrošnih središč in slabih komunikacij so se nujno morali organizirati. Tako je bila 11. marca 1928. leta ustanovljena Mlekarska zadruga kot "zadruga z omejeno zavezo".

V okviru zadruga je delovala mlekarna, ki je bila vključena v mlekarski konzorcij Zgornjega Posočja "Consorzio Latterie Alto Isonzo, Claigo - Gorizia, Latteria Consorziale di Dol Otelza (Aidussina)". Zadruga je bila vpisana v zadrugni register civilne in kazenske sodnije v Gorici 15. januarja 1929 pod oznako *firm.* 25/23 *cons.* VI. 124/I in pri Trgovski obrtni zbornici v Gorici 20. aprila 1929 pod št. 8119. Mlekarna je dejansko pričela delovati že 27. junija 1927 in je obratovala vse do junija 1941. leta.

Na samem začetku je mlekarna za krajši čas delovala v prostorih hiše Na hribu, imenovane tudi "Dopolavoro" (O.N.D. DOPOLAVORO RONALE, DOL-OTTELZA, Francesco Likar). V tej hiši je imel svoj sedež župan, poleg njega pa je bila tu še gostilna in včasih tudi klekljarska šola. Prvi mlekar, ki je vodil delo v mlekarni, je bil Franc Mohorič. Na Otlico je prišel iz Korit pri Ledinah nad Spodnjo Idrijo. Mohorič se je sicer izučil za mizarja, vendar ga je v mlekarstvo vpeljal njegov brat Nikolaj. Ta je vodil podobno mlekarno, ki je delovala na območju Cola in imela svoje prostore Pri Tratniku v Zagolihu.

Franc Mohorič (imenovali so ga kar Mlekar) je kmalu najel nov prostor Pri Flegarskih na Otlici in tako se je mlekarna preselila bolj na sredino območja, ki ga je pokrivala. Najemnino prostora, vodo in drva je Flegarskim plačeval kar z sirotko, ki je ostala od smetane po izdelavi masla. S temi ostanki so hranili prašiče, nekaj pa so dajali tudi revnejšim družinam v sosedstvu.

V mlekarni so na samem začetku izdelovali sir in maslo, kasneje pa le maslo. Iz ohranjenih zapisov Bogomirja Polanca - Mirkota Flegarskega je razvidno, da so v letu 1927 predelali 32.725 litrov mleka in iz tega naredili 1.170 kg sira ter 1.012 kg masla. Količina zbranega mleka in izdelanega masla se je v naslednjih letih gibala tako kot je razvidno iz tabele:

"Dopolavoro" Na hribu v tridesetih letih
(foto iz arhiva Dušana Bizjaka)

	litrov mleka	leto	kg masla
	123.471	1928	5.211
	185.433	1929	8.132
	185.737	1930	8.077
	168.303	1931	7.436
	162.413	1932	7.077
	184.340	1933	8.016
	244.338	1934	10.389
	244.677	1935	10.431
	199.949	1936	8.448
	184.800	1937	7.742
	180.530	1938	7.537
	136.965	1939	5.654
	128.487	1940	4.979
	12.272	*1941	433
	2.341.716	skupaj	99.565

* samo do junija 1941

V vseh letih so tako zbrali okrog 2.350.000 litrov mleka in iz njega izdelali preko 100.500 kg masla.

Mleko za izdelavo masla so kmetje s Kovka, Otlice in Predmeje prinašali v štiri zbiralnice. Te so bile na Predmeji Pri Sivcih (Predmeja 73), na Otlici Pri Flegarskih (Otlica 44), na Logu oziroma Zagričem (Kovk 21) in Pri Škrateljnu (Kovk 35). V teh zbiralnicah so mleko najprej v posebni *kanti* z merilom izmerili in

nato postavili v kotel z vročo vodo, da se je segrelo na 32 stopinj. Tako segreto mleko so zlili v centrifugalni posnemalnik in posneli maščobo - smetano. Posneto mleko ("*strajbanu mleku*") so nato kmetje odnesli nazaj domov in ga uporabili zase oziroma za hrano prašičem.

Pri Sivcih na Predmeji sta za zbiranje in ves postopek pri posnemanju mleka skrbela predvsem Andrej Bizjak in njegova žena Rozina, pomagala pa je tudi njegova mati Jožefa. Mleko so prinašale v večji meri ženske na hrbtih v aluminijastih *kanglah*. Njihovi možje so namreč pogosto odhajali zdoma za zaslužkom na različne konce po Evropi, kjer so bili cenjeni kot pridni cestni in gozdni delavci. Pobrano smetano je okrog devete ure prišel iskat Mirko Flegarski. V posebni *kanti* jo je na hrbtu prepeljal z biciklom v mlekarino na Otlico. Na samem začetku delovanja mlekarne so na Predmeji nekaj časa zbirali mleko pri županu Andreju Krapežu.

*Mirko Flegarski pelje smetano
(foto iz arhiva Marjana Polanca)*

so v njej izdelovali končni izdelek - surovo maslo. Mlekarska dela so opravljali Franc Mohorič - Mlekar, Bogomir Polanc - Mirko Flegarski ter Felicita Polanc - Felica Flegarska. Felica se je leta 1930 s Francem Mohoričem tudi poročila. Mirko Flegarski je bil uradno zaposlen v mlekarini "Latteria Consorziiale Dol - Otelza" od 10. septembra 1930 do 15. aprila 1941

Zagričem je mleko zbiral in posnemal Janez Vidmar - Zagriški, pomagala pa mu je tudi njegova žena. Še dolgo let po drugi svetovni vojni so prostor v hiši, v katerem so zbirali mleko, imenovali Mlekarna. Ta zbiralnica je pokrivala kmetije z območja Loga in dela Kovka. Pri Škrateljnu je bila najbolj oddaljena zbiralnica, ki je pokrivala območje kmetij od Kovka tja do Gozda, kjer je bilo mejno območje mlekarne s Cola. Tu sta skrbela za zbiranje in posnemanje mleka zakonca Ipavec - Matajčkova. V sosednji hiši je bila tudi znana gostilna Pr' Škrateljnu, ki sta jo vodila Alojz in Marija Kovšca. Ob zbiranju gradiva za ta prispevek smo nedaleč od hiše tudi odkrili zarjaveli del centrifuge tipa DIABLO 2, s katero so tu med vojnama posnemali smetano za otlisko mlekarino.

*Felica in Mirko Flegarski ter Franc Mohorič - Mlekar v mlekarini
(foto iz arhiva Marjana Polanca)*

Iz vseh treh zunanjih zbiralnic je tako Mirko Flegarski vsak dan, poleti in pozimi, v dežju in snegu, z biciklom in kanto na hrbtu, vozil smetano v mlekarno Pri Flegarskih. V hudih zimah seveda bicikel ni bil uporaben, zato je bilo potrebno gaziti skozi zamete do Sivcev na Dolu oziroma do Loga in Škrateljna na Kovk. Na vseh štirih mestih, kjer so zbirali mleko, so vestno beležili dnevno količino. Vsak kmet je imel

*“Baraka” pri Flegarskih danes, nekoč mlekarna
(foto iz arhiva Marjana Polanca)*

svojo knjižico, v katero so vpisovali dnevno količino oddanega mleka. V njej je bila zabeležena tudi izmerjena stopnja maščobe v mleku. Na osnovi vsebnosti maščobe je bila določena cena mleka za vsak mesec posebej. Vsebnost maščobe je Mirko meril najmanj enkrat mesečno za vsako kmetijo ob prisotnosti kmeta. Prav tako je skrbel še za mesečni obračun in izplačila kmetom. Iz zapisov v evidenčnih mlekarskih knjižicah je razvidno, da so del zaslužka izplačali kar v naturi - z maslom. Zaslediti je tudi solidarnost med zadružniki, ko so pri izplačilu del zaslužka trgali, saj je v knjižici zapisano “za poginulo kravo”.

Mlekarna je pri Flegarskih domovala v manjši hišici, imenovani “Baraka”, ki stoji kakih deset metrov od hiše. Baraka je imela en sam prostor, velik 4 x 4 metre. Sezidana je bila leta 1920 na temeljih stare lesene

barake, ki je med prvo svetovno vojno služila kot menza za oficirje. Ti so jedli ločeno od ostalih vojakov. Področje Otlice je bilo namreč med prvo svetovno vojno v zaledju soške fronte, celoten Kalinovec pa je bil zaseden z bolniškimi barakami in skladišči. Kasneje so, za potrebe mlekarne, baraki z zadnje strani prizidali še majhno hladilnico – ledenico. Da pa je bilo v njej maslo na hladnem tudi poleti, so morali poskrbeti že pozimi. Z zunanje strani so hladilnico obložili z ledom, ki so ga pozimi nalomili v kalu in ga na nosilih (*tragah*) znosili do mlekarne. Vse skupaj so nato dobro prekrili z listjem in žaganjem, da se led ni prehitro stalil. Če je bilo potrebno, so led dodajali še poleti. Berte Flegarski ga je z vozom s kravjo vprego vozil iz ledenice na Predmeji (menda je bila to Štemčeva ledenica).

Baraka pri Flegarskih stoji še danes, čeprav od zadnjih potresov nekoliko razpokana. Prostor hladilnice pa je že dodobra načel zob časa in se je betonska streha mestoma že sesedla. Zanimivo je, da so strešniki na baraki še vedno v zelo dobrem stanju, čeprav so bili ob zidavi kupljeni ‘z druge roke’. Prej so namreč pokrivali staro karabinjersko postajo (kasarno) za cerkvijo na Otlici. V tej baraki je torej obratovala mlekarna od 1938. do 1941. leta. Poleg kotla, posnemalnika in različnih posod ter termometrov, so imeli v njej še strojno pinjo za izdelovanje masla in stiskalnico za maslo. Manjkalo pa ni niti pribor za merjenje maščobe v mleku in za to potrebne kemikalije.

V mlekarni izdelano maslo so pakirali v poseben pergamentni ovojni papir v kilografske zavitke. Zaloge masla

*Ovojni papir masla z Otlice
(foto iz arhiva Marjana Polanca)*

so vsakih nekaj dni s konji odpeljali v Ajdovščino, maslo je nato z vlakom potovalo do Trsta, kjer ga je prevzel trgovec. Leta 1938 je vzbudil veliko pozornosti prav ta trgovec, saj se je na sestanek zadrušnikov na Otlico pripeljal s takrat najnovejšim izdelkom Fiatove tovarne - topolinom. Mladež je kar drla skupaj, ko je priropotal po makadamu sem od Cola, in občudovala ta čudež tehnike.

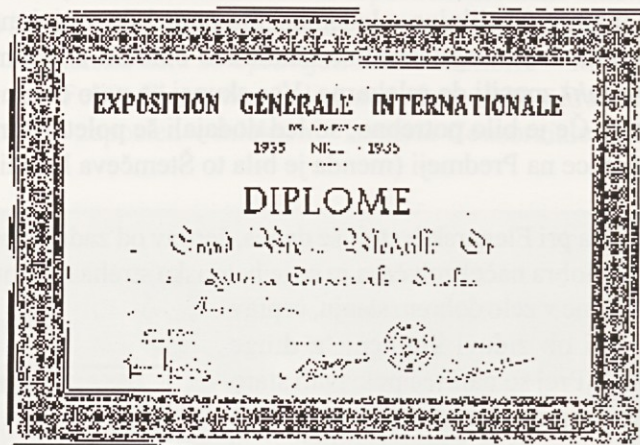
S prevozom masla je bilo težje pozimi, ko zaradi snega voz ni mogel v dolino. Takrat so najeli mlade fante, ki so za nekaj lir nosili maslo v nahrbtnih koših v snegu in vetru v dolino. Čeprav je bilo naporno, so se fantje kar pulili za to delo, saj so bili takrat trdi časi, ko ni bilo nobenega zaslužka.

Maslo z Otlice pa ni bilo kakšen povprečen izdelek, temveč je veljalo za prvovrstno. K temu je prispevalo zelo pedantno delo vseh zaposlenih in čistoča v vseh fazah zbiranja in predelave. Pomembna je bila tudi stalna kontrola kakovosti mleka pri samih kmetih. Svojo odličnost so otlški mlekarji dokazali tudi z dosežki na mednarodni razstavi v francoski Nici. Kar trikrat so prejeli zlato medaljo in diplomo za najvišjo kvaliteto surovega masla - v letih 1931, 1933 in 1935. S takšnim priznanjem se danes težko pohvali katerakoli slovenska mlekarna.

Na diplomi iz leta 1935 je zapisano:

EXPOSITION GÉNÉRALE INTERNATIONALE
DE L'ENFANCE
1935 - NICE - 1935
DIPLOME
de GRAND PRIX avec MEDAILLE d'OR
décérne a la LATTERIA CONSORZIALE di OTTELZA
pour BEURE EXTRA

Po eno medaljo in diplomo hranita sinova Franca Mohoriča in Bogomirja Polanca, tretja medalja pa je izginila takoj po drugi svetovni vojni leta 1945, ko so krajevni aktivisti odnesli od Flegarskih pisalno mizo mlekarnice z večino dokumentacije ter skoraj vse stroje in posodo. Vse skupaj naj bi služilo kot začetna oprema za ustanovitev nove zadruge kmetov, ki pa v takratni Jugoslaviji ni nikoli zaživela. Morda se ta miza in ostanki dokumentacije ter medalja še vedno nahajajo nekje na Otlici ali Predmeji?

*Diploma in medalji za maslo na mednarodni razstavi v Nici leta 1935
(foto iz arhiva Marjana Polanca)*

Mlekarno je do leta 1937 vodil Franc Mohorič. Tega leta je z ženo Felicito odšel z Otlice domov v Korita, kjer je moral prevzeti domačo kmetijo po umrlem bratu. Od takrat dalje je do zaprtja mlekarno vodil Mirko Flegarski sam. Pri delu so mu pomagali mlajši bratje in sestre. Z začetkom druge svetovne vojne se je količina zbranega mleka začela hitro manjšati in junija 1941 je mlekarna prenehala z delovanjem.

BREZMEJNO BOGASTVO V LJUDSKEM JEZIKU

brigita krapež slejko

Današnji moderni čas nam ne dopušča, da bi obdržali tesne medsebojne stike. Že v družini na vasi se to dobro opazi, v mestih pa še posebno. Živimo eden mimo drugega, nimamo časa za pogovor in prijetno kramljanje s prijateljem. To sem spoznala že v študentskih letih, ko sem pripravljala diplomsko nalogo, in sem zopet našla "nove poti" do ljudi - sovaščanov.

V svoji diplomski nalogi z naslovom "Otliški govor" (1984) sem poleg vprašalnika priložila še štirinajst besedil, ki prikazujejo življenje in delo ljudi z Gore. Gora sicer vključuje poleg Otlice še vasi Kovk in Predmeja, nekateri k tem vasem priključujejo še vasi od Cola do Podkraja, kjer pa se že čuti pomembnejše jezikovne razlike.

Področje Gore je na meji med črnovrškim govorom in govorom Vipavske doline. Sam geografski položaj ne bi imel take "jezikovne" vrednosti, če se ne bi z obema stranema na poseben način vezalo tudi življenje Gorjanov. V preteklosti je bilo skorajda pravilo, da so moški iskali delo v gozdu na severni strani in tako prihajali v stik z rovtarskimi govori; žene pa so "držale" povezavo z "dolino". Po živež so odhajale po Rebri (po strmih stezih) v Vipavsko dolino, saj ga na skromni zemlji niso pridelali dovolj za številne družine. Tako je Gora tudi jezikovno predstavljala vez med obema stranema. Danes pa je seveda drugače, saj se je življenje spremenilo.

Razprostranost planote nad Vipavsko dolino ji daje prav poseben čar. Ljubeznivi ljudje, ki tukaj živijo, znajo presenetiti prav na poseben način. Največ sem se pogovarjala s starejšimi ljudmi, saj edino ti še ohranjajo pristen otliški govor. Spominjajo se raznih del, običajev in navad, za katere danes mladi ne vedo več. Poleg teh pripovedi sem našla v ljudeh še neizmerno bogastvo ljudskih pripovedk, pravljič in legend. Ljudje vedo še veliko več, kot sem lahko posnela na magnetofonski trak.

Vse to bogastvo je namenjeno vam, vsem ljudem, zato bi vam rada predstavila tisti del, ki mi ga je uspelo iztrgati pozabi.

V diplomski nalogi so vsa besedila fonetično zapisana po magnetofonskem posnetku. Ob vsakem besedilu pa sem dodala tudi prepis istega besedila v taki obliki, da bi pokazala avtentičnost govorjene besede, hkrati pa bi vseeno ostala dovolj razumljiva ostalim bralcem, ki fonetičnega branja niso vešč. Zavedam se, da je tak zapis zelo odmaknjen od knjižnega jezika. Tako sem na svoj način rešila dilemo, ali naj besedilo ohranim čim bližje originalu ali naj ga zapišem v knjižnem jeziku, zaradi katerega bi izgubilo vso svojo moč, lepoto, avtentičnost in prvinskost.

Oglarjenje

Pripovedoval je Anton Likar (1910).

Je treba taku. Tapðrvu je treba drva posekat. Puole je treba napraut tak pruoštðr tðm, se rieče kopiše. Jðn puole se zluóži guor tiste drva uðkuli, po kopiši. Jðn puole se tista drva zluóži u kuopo. Se sklada na dva štuka, na tri štuke, kokðr je kuopa velika.

Taku de pride ne (ene) tri metre visuoka kuopa. Jðn puole se jo tapðrvu uðbluóži z listjem, jðn puole se jo z ziemlo uðbluóži uðdzuni, nauðkuli. Jðn puole se pistí na sredi ano lukno, na sred tiste kuope. Inu se uðndi nuóðr nasuje žerjavce, jðn se zdžge tisto kuopo. Jðn puole se tista kuopa kuha deset, dvanajst dni, kokðr je velika, ... šternajst dni ...

Jðn puole kðr je kuhanu, je treba pe razkuopðt jðn naluošt u žakle, naluošt u žakle, uðgle, jðn puole se uðdpéle pruoč, u zadrugo al kamðr je.

Jǝn tǝm je pe treba uǝruǝdje pe pouhnu, je treba skire, žage, lopata, krǝmp, luǝjtra, kuoš, škubǝrže, vile, grable, jǝn mačk muǝre bet za razkopavat uǝgle.

Jǝn puole, kǝr se pe enkǝt zǝžge, puole je pe treba zmerǝm čuvǝt, né ǝnkol za bet pres (brez) skrbi dokiǝr né kuhanu. Usake tǝlk cajta je trǝba pritt h ni (priti k njej) pogledat. Taku de uǝndi je muǝž zapuošlen nǝč jǝn dan. Je treba delǝt, je treba usie pǝrnest. Je treba pǝrnest listje, je treba pǝrnest dǝrva, je treba pǝrnest ziemlo. Puole je treba uǝgle rǝznest. Jǝn takú, je tǝrplǝne, jǝn umazanu delu.

Ma dǝns, ta mladina nǝ zna tizga delǝt. Jǝst sǝm delu tistu uǝsǝm let. Jǝn smo bli u skupinah, po ne tǝrjǝ (po trije), štirje ukop. Ma dǝns né uǝbenga več živga, so vsi pomǝrli. Jǝst se še matram to.

Kǝdi (nekǝaj) smo delli (delali), nie kokǝr delajo zdǝ, gledajo na uǝro, kolk je uǝra. Kǝdi smo delli po dvanajst uǝr, šternajst, kolkǝr je blu dneva.

Jǝn pozimi smo pe tesal švelerje. Ma smo delli, ma smo tud zaslužli. Nie kokǝr zdǝ. Čǝ dva dni nǝ dela, pe že néma ké jǝst. Tǝm čǝ smo delli uǝsǝm mescu, puole smo bli pres skrbi za pozimi. Zdǝ pe ne več tizga. Dela se nie, jǝn zasluži se nie, jǝn puole gre takú.

Jǝn tǝm smo pé kuhali sam polento, u guǝzdi kǝ smo bli. Tǝm smo méł (imeli) suojo barako. Uǝkuli smo mel take pungrade za liežet. Guor na sredi je blu uǝgniše, jǝn smo kuhal polento - trikǝt na dan. S špiehǝm smo zabelli (zabelili) jǝn kislú mleku smo tud stauli guor. Ma kaku je bla fina, nie kokǝr dǝns, kǝ na gre z ust. Tistbuot je bla strešnu duobra.

Taku, zde za enkǝr pe nej bo.

Obisk pri italijanskih oglarjih in nabiranje malin

Pripovedovala je Burga Likar (1900 - 1993).

Smo hodili kie za Križno Guoro brát maline. Tel (tam) so pe kuhali Taljani uǝgle. Take kuope so meli tǝm. Puole pe čǝ je začǝl kǝšǝn deš, k so meli tiste barake, smo šli pe u tisto barako pogledǝt.

So meli tǝm take kuotle, tǝm so meli tak sier (sir) ku škǝf, kiniede (kajneda).

Jǝn puole kǝr je bil kǝšǝn deš, so nǝs tud poklicali, né gremo nuǝtǝr, de se nǝbmo (ne bomó) močili. Jǝn so skuhali tist kuotu polente. Puole: "Ma kakú bojo zde tu jǝli?" smo se menli. Nesmo vedli, kaku uani (oni) jejo tistu.

Jǝn pe so bli Taljani tud taki mičkeni uǝtruoci, so bli ž nimi. Puole tista ženska je skuhala polento, je dela na mizo an tak pluoh, vielk, je stresla guor, taku lepa polenta, uǝkruǝgla je bla. Jǝn puole je mela tak fina sier, kiniede. Jǝn je uziǝla no (eno) špago, jǝn je usǝkmu an kuǝs tiste polente uǝdrǝzla, jǝn puole še usǝkmu an kuǝs siǝra, jǝn so jǝli. Puole so nǝs prašeli: "Ke uste (boste) jǝle, vǝm damo, čǝ uste jǝle?"

"Ja, se še vidrugi uste meli (boste imeli) malu," smo diele (dejale, rekle), nǝsmo (nismo) ..., "se immo (imamo) s sabo neki (nekaj)."

Pe so nam, ... je uǝdrǝzla an kuǝs siǝra, an koščk polente.

Jǝn puole uani, kǝr so se najeli, so šli uǝn, kiniede, delǝt.

Midrugi smo še ǝn cet počakali, uǝndi (tam). Jǝn tist kuotu, kokǝr so kuhali polento, smo del kie (dali tja) na žerjavco, jǝn se je tista škudrja uǝlupla pruoč, jǝj, smo gruǝdli ku kuojni, puole tistu, kiniede. Taku je bla fina. Puole smo šli pe kor brat maline. Je pe pǝršla ana žiǝnska tor duol (od tam zgoraj dol s hriba): "Kǝ tuǝd po našmu bierete jǝn tržete maline. Tu je našu!"

Jǝn: "Se žihǝr tud mi mal zaslužmo, de k nemmo sodku (nimamo soldkov)."

Je začela kamne dol nǝnǝs mietǝt. Puole je ukrala an brǝntǝč, pohǝn malin, ani, tevi Micki s Podhruške. Puole smo se pe kregali, kiniede, jǝn kǝrčali, de ké nǝs zašpotava, de k bojo usem še vancale maline. Jǝn takú smo kǝrčali.

(Se nadaljuje ...)

KRONIKA - nadaljevanje

edmund čibej

Sedaj pa hočem dodati še nekaj zgodovinskih momentov v splošnem. Večkrat sem imenoval Trnovski gozd, ki je še danes direktno povezan z občino. Zgodovino od tega gozda sem prečital po posebni prijaznosti nekdanjega gozdnega oskrbnika Jarischa.

V Trnovskem in v sosednem Idrijskem gozdu so imeli naši predniki velike servitutne pravice. Te pravice so bile v tem, da so smeli brezplačno prepasti v gozdu Dol, Krnica, Idrija II. 9000 ovac in 600 govedi in poleg tega brezplačen stavbeni les. Ko je država predala velik kompleks gozda, ki je segal do reke Idrijce, kriškim grofom D'Attems, kakor govori pismo 'Camerar Urbar' iz leta 1663 – 20. decembra, bile so štete tudi gozdne servitutne pravice Dol - Otelčanom. Tako je ostalo vse do zgodovinskega leta 1848. Tega leta so se odpravile servitutne pravice in se je za te pravice odstopilo tukajšnjim starim posestnikom kos gozda. Leta 1870 se je odmeril ta kos gozda, ki pa je bil veliko manj vreden, kakor so bile njihove pravice. Z oddelkom gozda, ki je pripadal Otlici, so se ljudje zadovoljili; nasprotno je bilo na Dolu. Po rekuru in prošnji Dolanarjev,

Foto Edo Pelicon

da se popravi ta pogrešek, zaukazalo je gozdno ministrstvo, da se ceni vnovič letni dohodek tega kompleksa. V to sta bila določena gozdna izvedenca Cuchan (?) in Faber. Po tej cenitvi se je cenil letni dohodek tega servituta na 30.029,39 goldinarjev, v glavnici 63.713, 42 goldinarjev. Druga cenitev leta 1880 je pokazala, da je letni dohodek le 13.000 goldinarjev. Torej razlika 17.000 goldinarjev, kar je strašanska razlika. Da se popravi ta krivica, so prosili Dolanarji večkrat, a brez uspeha. Gozdni erar je rekel, da ne odstopi več zemljišča, da pa je voljan dati jim kake druge koncesije.

Po raznih deputacijah in prošnjah je c. k. namestništvo v Trstu leta 1895 potom ministrstva dovolilo, da smejo prepasti 120 govedi v Trnovskem gozdu, stavbeni les po nižani ceni (ena tretjina gozdne tarife). Tako je končala pravda med Dolanarji in gozdnim erarjem za servitutne gozdne pravice.

Kako so se zanimali že stari ljudje za svoje pravice in za boljšo bodočnost, naj vam navedem za nadaljno orientacijo še to le – v letu 1001 je podaril cesar Oton III. goriško grofijo Janezu, oglejskemu patriarhu, skupaj s Trnovskim gozdom do Vipave. Do takrat so gospodarili podložniki deželnih knezov. Da je bil Trnovski gozd na vse mogoče načine izkoriščen, je samoposebi razumljivo. Sekalo se je poljubno, kdor je hotel in kadar je hotel. Vsled teh nenormalnih razmer in da se napravi malo redu, poslan je bil leta 1533 od strani gozdarskega ministrstva kot prvi nadgozdar neki Girolama Zara, da uredi vsaj nekoliko gozd. Ta mož je bil tujec in našim ljudem zelo nepriljubljen. Še hujši je bilo z njegovim namestnikom, *Paradajzer* imenovanim. Ta mož pa je kar na lepem prepovedal pašo po gozdu. To pa ni bila šala, temveč hud udarec za uboge ljudi. Ker so bile s tem ukazom ogrožene tudi servitutne pravice, je med ljudstvom zavrelo, da še nikdar tako. Sklenilo se je, da se takoj odpošlje deputacija do samega cesarja, da zaukaže nemudoma preklicati omenjeno odredbo, ki brutalno krši človekove pravice.

Deputacija je bila sestavljena iz treh Lokavčanov in treh Kamencev (slednji so zastopali tudi Vrtovin, Skrilje in Stomaž). Dne 16. junija 1557 so jo udarili naši možakarji proti Dunaju. Do Dunaja so hodili 24 dni, a ker je bil cesar slučajno takrat v Gradcu, pihali so jo naši deputati še 16 dni, da so prišli končno do cilja. Uspeh je bil izredno dober. Namestnik cesarja, nadvojvoda Karl, je dovolil še nadaljnjo pašo po gozdu. Istočasno je napovedal prodajo lesa, ki se izvažajo iz gozda. Tu je treba omeniti, da se takrat les v Trnovskem gozdu sploh ni prodajal. Od takrat naprej so veljale naslednje cene: za duhovnike in plemenitaše je stal voz stavbnega lesa (če so vozili z živino) 6 krajcarjev, če na rokah – eden krajcar. Drva so se nakazovala brezplačno in to kar v določenih dneh. *(se nadaljuje)*

IZPREHOD NA NOTRANJSKO - I. del

francišek lampe

Ena od nalog Društva GORA ob prihajajoči 400-letnici naselitve Gore je tudi postavitvev omare, v kateri naj bi bili na enem mestu zbrana književna dela, ki so jih napisali Gorjani, in tista, ki so jih sicer napisali drugi, pa se nanašajo na Goro! Med njimi bo imel zagotovo posebno mesto zapis 'Izprehod na Notranjsko', ki ga je leta 1896 v nadaljevanjih objavljial v 'ilustrovanem listu za leposlovje in znanstvo' namreč 'Domu in svetu', njegov urednik, Frančišek Lampe (1859 – 1900), doktor bogoslovja in modroslovja, sicer iz Zadloga doma. Gre za izjemno zanimiv potopis in sodi med starejše zapise o Gori sploh, še posebno je dragocen zaradi statističnih podatkov, ki jih bomo objavili v drugem nadaljevanju.

Številke časopisa Dom in svet, iz katerih smo povzeli Lampetovo besedilo, so iz zbirke Stanislava Bačarja iz Ajdovščine, ki nam jih je ljubeznivo posodil.

Namen naše družbe, ki je sedaj štela štiri osebe, bil je ta, da idemo iz Vipavske doline čez Kovk po najbližji in najzanimivejši poti v Idrijo. Od Vrhpolja vodi lepa in široka cesta čez Col in Črni vrh v Idrijo. Toda – da bi v vročini požirali cestni prah in korakali kakor vojaki od vasi do vasi, ne: čez gore in po gozdih – to je prava pot v vročem velikem srpanu! Zato čez Log v Šturije, iz Šturij mimo Fužin čez Kovk na Otllico, z Otllice v Zadlog, od todi čez Belo in skozi Strug v Idrijo. In zatrjujem ti, mladi čitatelj: to ti je pot, zanimiva in romantična, da jo boš pomnil, ako si hodil jedenkrat po njej. Tudi meni je ta del izprehoda v najprijetnejšem spominu.

Jutro je bilo lepo, kakor bi hotelo oveseljevati našo pot. Kolovoz me je vodil naprej proti severu, vedno bližje vznožju Kovka. Kovk se namreč imenuje mogočni greben, ki se nad Šturijami dviga in obkrožuje Vipavsko dolino severo-zapadno. Večinoma je gol, v vznožju raste drevje in trava, proti vrhu pa le nekoliko grmovja. Pot se vije blizu potoka Hublja in torej tudi blizu kranjsko-goriške meje. Prišedši do nekolike višave sem se ozrl nazaj, gledal Šturije in Ajdovščino pred seboj, videl Log in skoro vso Vipavsko dolino....

...Kmalu po tem premišljevanju sem stopil pod košato drevje, globoko dihal čisti gorski zrak, poslušal šumenje vode in se veselil prelepega stvarstva, ki se tako blagodejno razkriva ubogim zemljanom...že po zunanje so Fužine zanimiva in velika naprava. Celo malo cerkvico sem srečal ob levi strani pota. Žal, da nisem imel časa ogledati si tudi notranjščine: mudilo se mi je naprej, ker bil sem tešč in hotel na Otllici opraviti sv. mašo.

Pot je šla vedno navkreber in bila dokaj dolga. S Fužin seveda vozijo v Ajdovščino in tudi mnogo hodijo. Drugače je pa naprej. Steza se suče okrog gorske rebri, pa še vedno prav polagoma. Tukaj je še senožet in srečal sem kosce, ki so kosili uborno seno – bilo je dne 10. velikega srpana, na god svetega Lavrencija. Ubral sem urno pot naprej in tako sem skoro po dveurni hoji došel svojo potno družbo. Tu smo počivali in ob tem ozirali se nazaj.

Zgornjo Vipavo, kolikor smo jo obhodili doslej, zakriva že hrbet našega Kovka, po katerem se vzpenjamo: tem lepše pa se pred nami razgrinja dolenja Vipava na desni in levi goriške ceste. Od Lozic namreč do Šturij se razteza Vipavska dolina od jugovzhoda proti severozapadu, od Šturij naprej pa se vije zapadno proti Gorici. In ta del je bil sedaj pred našimi očmi.

Prav lep prizor se nam ponuja tukaj na sredi gorske poti. Bližnja Vipavska dolina se vidi prav razločno, daljne gore pa se zavijajo v tanko meglico – poletni dim. Blizu sebe ne vidiš drugega kakor pečine, večje in manjše skale, peščena brda, semtertje kako travico.

Udarimo jo naprej! Pot ni gladka in položna, pa tudi ne preveč razdrta in strma. Ob vročini je hoja todi gori dovolj huda, zlasti popoldne, ko se solnce upira naravnost v tvoj hrbet; nevarna pa je samo ob burji ali ob hudem mrazu in snegu, kakor sta v predlanski zimi dva možaka tukaj našla nesrečno smrt. Četudi je pot pusta in utrudljiva, vendar hodijo jako pogosto po njej bližnji Gorjani. Todi gre glavni gorjanski promet s

ptujim svetom. Gorjan, moški ali ženska, oprta si doma zjutraj na vse zgodaj svoje breme drv ali koš bukovega oglja, in hajdi v Ajdovščino! Četudi nese težko, vendar ne čuti teže, da si le prisluži bore novčiče. A ne nabira si zakladov s takim delom, pri katerem trpi kakor tovarna živina, marveč le kruha si služi, katerega mu ne dajejo njegove domače skale. V Ajdovščini namreč proda drva in oglje, za skupiček pa kupi turšične moke ali soli, in s takim bremenom se vrača domov. Ob deveti ali deseti uri dopoldne je ob poletnem času naš Gorjan že zopet doma in gre takoj na drugo delo. Veselilo me je iz srca, da sem se tudi sam potil po tisti poti, po kateri se pote ubogi naši Gorjani. Ko bi mi bil pa kdo še kaj bremena naložil, ne vem, kako bi bilo z mojo dobro voljo. Grede dobro uro naprej smo se željno ozirali na vrh, kjer so nagromadene velikanske skale kot braniki gorjanskega sveta. Jedna posebno velika skala ali pečina je predrta ali votla in od te posebnosti ima neki bližnje gorjansko selo Otlica svoje ime. Pečina pa ima zaradi tega zanimivo podobo velikanskega oboda. Steza sama, po kateri gremo, vodi naposled skozi malo sotesko. Tu smo srečali par ljudi, potem pa bili kmalu na vrhu. Oh, to vam je bila prijetna stopinja na prijazni ravnici ob robu tega pogorja. Nismo vedeli, ali bi gledali naprej na gorske griče ali nazaj globoko Vipavo pod seboj. Od tukaj se prav jasno vidi in lahko oceni značaj naše Vipave. To vam je izredno globoka dolina, potisnjena v sredo med gorovje, ki se na treh straneh visoko in semtertje skoro strmo dviga nad njo. Najvišje se dviga poleg Vipave na vzhodu Nanos, namreč do 1300 metrov, na severu pa Čaven, ki je visok skoro 1350 metrov (Z onega kraja, kamor smo došli po svoji stezi, videli smo Čaven ne daleč na zapadu).

Razgled je s tega mesta še veličastnejši kakor z nižjega prejšnjega brega. Zemljevid v roki mi je pravil, da smo 858 metrov visoko nad morjem. Vsa zapadna Vipava je bila kakor razgrnjena pod nami. Male vasi so se videle kakor kupčki kamenov, ceste pa kakor bele nitke. Od Čavna doli se v divjih oblikah znižuje gorovje, ob njem se pa tje proti Gorici vrsti ob beli cesti vas za vasjo. Še sedaj ogledujemo z veseljem natančno fotografsko sliko, ki sem jo napravil z onega visokega mesta. Tu vidim prav pod seboj Slokarje, potem Gorenje, malo dlje Lokavec, potem Št. Tomaž, Škrihle i. dr. naprej proti Gorici, dokler se pogled ne izgubi v meglici.

Kako je vendar nastala Vipavska dolina? Zakaj so si tako blizu tolike razlike: visoki gorski in nizki, skoro obmorski svet? Tu lahko vidiš, da se je najprej dvignila zemska skorja v višavo in naredila velikanske gorske grebene in vrhove, nato pa je voda izpirala višinam boke toliko časa, da so se naredile mnoge zareze, to je doline in grape, kokoršne vidimo povsodi med gorovjem.

Nekaj malih pastirjev je paslo svojo čredo ob vrhu, na katerega smo bili dospeli. Dečki so bili z nami domači, ko smo počivali blizu njih; tudi so nam povedali, 'čegavi so', a tega si nisem niti zapisal niti v glavi zapomnil. Pozabiti pa ne smemo, da smo sedaj zopet na goriškem svetu, ker smo grede navkreber prestopili mejo kranjsko-goriško.

In tako sem bil zopet tukaj na prijazni, meni tako dragi 'Gori'! Vsi tamošnji in bližnji prebivalci imenujejo vse ono hribovje, ki se prostira na severu nad Vipavo, začeni od ceste na Črni vrh, tje daleč proti zapadu na Goriško, kratko 'Goro' in njene prebivalce 'Gorjane'. Posebej se imenuje del tega gorovja, ki je najbolj proti vzhodu, nad Colom ali Podvelbom, Križna gora s prezanimivimi prebivalci Križnagorci. V nekdanjih časih jim je hodil na žitne njive medved klasje smukat, in od pokojne matere sem slišal, da je celo ris napadel neko dekle, ko je nesla zjutraj skozi goščavo koscem kosilo. Naprej proti zapadu je na Gori Kovk, ki ima več vrhov, a ni tako visok kakor še zapadnejši Čaven. Čez Kovk gre meja med obema deželema. Od tod do Čavna pa se imenuje kraj Angelska gora zato, ker je tukaj duhovnija s cerkvijo angelov varihov. Dalje tje proti severozapadu se razteza veliko gozdovje z imenom Trnovski gozd.

Človek, ki pride v te visoke samote, dejal bi, da je prišel na konec sveta. In vendar prebiva todi slovensko ljudstvo, krepke rasti, bistrega duha in dobrega srca. Od nekdanj sem cenil Gorjane, ki so sploh v naših krajih na dobrem glasu. Todi ne poznajo političnih strastij in se ne bavijo z nepotrebnimi homatijami. Tu ne srečaš človeka, ki te meri od nog do glave ali ti celo daje razne priimke; tukaj ne poznajo onega napredka, čigar sestra je brezobzirnost ali surovost: ljudje ljubijo svojo zakajeno kočo in staro vero. Vsaj - nekdanj je bilo tako, dandanes je že morda nekoliko drugače.

(nadaljevanje sledi)

LOHAJNARSKI VOJAKI

Lohajmarska hiša z Otlice, Vidmarjeva rodovina, je naredila čez 30 let vojaščine!

Tonk Lohajmarski, tam okoli leta 1820 do 1830 je bil rojen, je služil avstrijskemu cesarju trinajst let.

Jože, rojen 1854, služil avstrijskemu cesarju, je bil ranjen. Tako je bilo hudo, da je v šestih tednih stisnil šest lukenj na pasu.

Janez, rojen 1884, je služil tri leta v Trstu, še vedno avstro-ogrskemu cesarju Francu Jožefu. Je stal na straži v gradu Miramare in je mimo njega jahal en mulo na osličku. Janez ga ni pozdravil, češ, kaj boš mulce pozdravljal! In je bil štrafan. Otrok je bil iz kraljeve rodbine...

Med prvo vojsko je bil Janez na ruski fronti in bil tam ujet. Domov je prišel po treh letih in treh mesecih. Vsega skupaj je Janez naredil šest let in tri mesece vojaščine.

*Janez Vidmar -
Lohajmarski, slikano v
Trstu 1904/05*

*Avstrijski in
avstro-ogrski cesar
Franc Jožef*

Jože (Pepe), rojen 1910. Služil italijanskemu kralju Vittoriju Emanuelu sedem let in šest mesecev. Štirikrat je bil vpoklican: na Sardiniji štiri leta in štiri mesece; eno leto v Abesiniji; osemnajst mesecev v Kalabriji; domov pa se je vrnil s peto prekomorsko brigado.

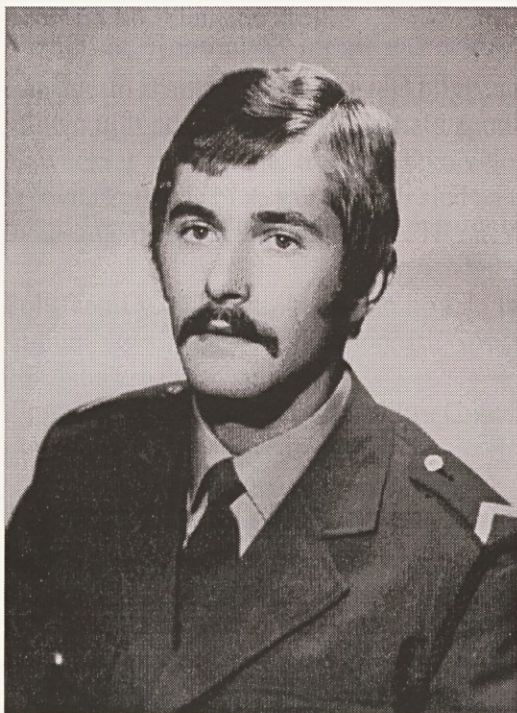

*Jože (Pepe) Vidmar,
fotografirano 1930. leta v Kalabriji*

Italijanski kralj Vittorio Emanuele

Marko, rojen 1953, služil tri leta v jugoslovanski vojski v Ljubljani, Josipu Brozu Titu.

Marko Vidmar

Josip Broz - Tito

Gregor, rojen 1978, služil v naši, slovenski vojski, pod Milanom Kučanom.

Gregor Vidmar

Milan Kučan

(Foto Iko Štromar)

Kaj lahko rečemo na koncu? Cesarji, kralji in predsedniki pridejo in grejo, gorjanska rodbina pa ostaja...

*Po pripovedovanju Jožeta (Pepeta) Vidmarja - Lohajmarskega, roj. 1910, zapisal Franc Černigoj.
(Fotografije, razen Titove in Kučanove, so iz zbirke Jožeta Vidmarja)*

FRANC ČERNIGOJ: ZNAMENJE NA GORI

Izšla je že v prejšnji številki 'Gore' napovedana knjiga Franca Černigoja 'Znamenje na Gori'. Objavljamo uvod vanjo...

GREMO NA POT

»Preden ocenjujemo človekovo življenje, moramo vedeti, kako je umrl.« (*Nevenkje pobrana misel*)
 »Človek je toliko močan, kolikor resnice o sebi prenese.« (*Nietzsche*)

Nekje v gorah

Nekje v gorah jesenski gozd
 o daljnih dneh ječi.
 Nekje v gorah, ves zapuščen,
 samotni križ stoji.

In kakor težko je v gorah
 in dolga noč brez zvezd,
 tako brez konca je in mej
 o davnih dneh povest. (*Odlomek*)

(*Ljubka Šorli*)

Vsepovsod naletimo nanje – na brezpotjih; ob že pozabljenih in še shojenih stezah; ob cestah iz našega in minulega časa; v gozdu in na robu skalnate Gore; sredi dolin in bregov; na dnu vrtač in na vrhovih okrog...

Znamenja... S križem ali zvezdo zaznamovana. Ki so še tu in zdaj; ki jih ni več ne tod ne drugod; ki brlijo le še v spominu najstarejših...

Na meji tega in onega sveta se pretaka, presiha in spet vznika gostota življenja in smrti; v večnosti prostora in časa pušča svojo sled...

Znamenja... Popotoval sem od enega do drugega; od gozdnih prostranstev Hrušice na vzhodu do osrčja Trnovskega gozda na zahodu; s pobočij Gore na jugu prek njenega skalnega roba na sever Planote. Ustavljal sem se ob njih, počivaje zrl v križe in v rdeče zvezde; poslušal, kaj mi šepetajo. Razgrinjal sem rastje iznad kamnov, z dlanmi pometal listje z njihovih lic; iskal sporočila minulega časa...

Posedal sem se na grobiščih in razbiral, kaj v imenu mrtvih govorijo živi...

In del vsega, kar sem umel in dojel, sem zapisal v to knjigo...

Krog je naše življenje, tak nepravilen krog; s krožnico, ki zdaj pa zdaj zaniha po svoje, se usloči in izboči, se pretrga pa spet vznikne in drhte išče svoj začetek.

Tudi ta knjiga je sklenjen krog... Je romanje: iz Dežele čez Goro in nazaj; skozi Podgúro na Dol in Predmejo; po meji krog in krog, do Lokvi skoraj; čez Otlico in Kovk; skozi Gozd in Žagolič, čez Križno Goro na Col; čez Strmec, skozi Kanji Dol in čez Javornik na Vodice; iz Višenj skozi Podkraj in Hrušico do Bele; v Sanabor, nazaj v Deželo. Po eni strani gor, po drugi dol...

Grobnica na Predmeji, foto Urh Černigoj
 Knjiga *Znamenje na Gori* prinaša čez 200 fotografij, ki jih je večinoma posnel Urh Černigoj. Ob drugi predstavitvi knjige, v Lavričevi knjižnici v Ajdovščini, je bila na ogled tudi razstava izbranih in povečanih Urhových fotografij

Štirinajst je postaj trpljenja, štirinajst poslušájev; in dva počívája – poglavji ljudskih molitev o trpljenju in smrti; na začetku in na koncu. Počíti pač moramo, že preden stopimo na težko pot. In dolgo dolgo moramo počivati, ko sklenemo krog.

Čez dvesto znamenj srečamo v tej knjigi; zgodbe o njih in fotografije. Nekaj manj kot dvesto pripovedovalcev mi je o njih povedalo več kot štiristo zgodb. Te so vsakršne. (*Kdo je že rekel – nič človeškega mi ni tuje?*) Največkrat so tragične, tragične tako zelo, da sem jih nekaj pustil doma. V njih je srž človeške narave: krčevita želja, da bi za sabo pustili sled na tem svetu; strah pred neznanim, pred onostranstvom; streznjenje in kesanje po storjenem dejanju... Hkrati pa je v znamenjih podzavestno ljudsko hrepenenje po lepoti...

Politike ni v tej knjigi, čeprav jo bo kdo iskal in morda celo našel. Če hočeš – pač najdeš... Je le zapisan spomin posameznikov in skupnosti. Spomin pa je, kot vemo, nezanesljiv. Ali – v vsakem pričevanju so posejana zrna resnice...

Zapisoval pa sem jaz, Franc Gidlju z Gore. In zapisal le del vsega, kar živi v ljudeh. Sin Urh pa je fotografiral predmetni svet pripovedovanj.

»To dvoje pa ne gre skupaj,« je zmajal z glavo prijatelj, ko sem mu povedal, da bodo v isti knjigi znamenja s križem na vrhu in partizanski spomeniki z rdečo zvezdo. Potem sem prejel pismo dr. Borisa Paternuja, ki sem ga prosil, če lahko v "knjigo znamenj" vpletem kako pesem iz "Slovenskega pesništva upora", iz štirih knjig, ki jih je on uredil. Takole me je nehote utrdil v prepričanju:

»... partizanski in krščanski simboli se zelo intimno družijo in globinsko povezujejo. Naslikali ali napisali so jih pač ljudje skozi svojo notranjost, ne skozi narejene in skregane ideološke sheme...«

Res je, kar pravi Ljubka Šorli v uvodni pesmi, da je 'brez konca in mej o davnih dneh povest'. Zato ta knjiga še zdaleč ni končana. Niti zgodbe, ki so že v njej, ne; in tudi nikoli ne bodo. Živijo v ljudeh; z njimi rastejo in umirajo; zdaj počasi, zdaj hitro; se potihinijo in spet privrejo na dan; drugačne, a le navidez. Njih srž, ki je resnica, ostaja svobodna in nespremenjena.

"...JE ZEMLJA PILA NAŠO KRI..."

Ko sem zbiral in zapisoval gradivo za knjigo 'Znamenje na Gori', me je zanimalo tudi, kdo so, katerih imena so vklesana na spomenikih žrtvam fašističnega nasilja med drugo vojsko na Predmeji in Otlici. Ni bilo tako enostavno, kot sem spočetka mislil. Marsikaj se je že pozabilo. Zato sem sklenil: »Izbrskal bom, kdo so bili, in zapisal njihove življenjske usode – kolikor pač še živijo v spominu ljudi...«

V časniku Gora objavljamo tisto, kar sem že zvedel. Seveda so podatki zapisani po ustnem izročilu, zato so nepreverjeni in morda netočni. Prosim vse, ki bi vedeli še katerikoli podatek o tem, če sporočijo na moj naslov: Franc Černigoj, Gregorčičeva 29, 5270 Ajdovščina; tel. (065) 63 432.

SPOMENIK 52 PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM FAŠISTIČNEGA NASILJA NA PREDMEJI¹

Človeške usode, strnjene v - v kamen vklesano ime... (Junij 1999)

ŽRTVE NOV 1941 – 1945

Bizjak Franc, 1909 – 44 (*Runiški; padel pri napadu na Godovič*)

Bizjak Franc, 1913 – 44 (???)

Bizjak Janko, 1912 – 45 (*Polajnk; umrl po vojski*)

Bizjak Jožef, 1904 – 45 (*z Dolinc pr Podkaplcah; ujet pod Kozjo steno, ubit na Krekovši*)

Bizjak Marjan, 1908 – 45 (*Štemču, umrl za posledicami vojske*)

Bizjak Stanko, 1913 – 43 (*Slavko Brgitn*)

Blaško Andrej, 1904 – 45 (*Drec Luorku; brat Viktorja Runiškiga*)

Bolčina Cvetko, 1926 – 45 (*Podjapnški; padel na Cerkljanskem*)

Bolčina Zdravko, 1925 – 44 (*Podjapnški; padel pri Postojni*)

Bratina Franc, 1925 – 45 (*Podgrivski; se ponesrečil, ko je šel v 'prekomando' v oficirsko šolo*)
Bratina Rudolf, 1902 – 45 (*Podgrivski; padel na Poreznu*)
Bratina Rudolf, 1924 – 45 (*Matičku; padel pri Stomažih*)
Čibej Franc, 1915 – 45 (*z Gmajnce*)
Čibej Ivan, 1909 – 43 (*Podmajski; padel na Dolenjskem*)
Črnigoj Franc, 1925 – 43 (*Frančko Bizjaški; padel na Goriški fronti, v Stari Gori*)
Krapež Jožef, 1913 – 43 (*Mežnarski z Otlice; poročen k Žgoni na Dol; padel v Črnem Vrhu*)
Likar Ferdinand, 1925 – 44 (*Njivarski; se ponesrečil z granato za Premavo hišo na Otlici*)
Likar Viktor, 1924 – 43 (*Jurjusi; padel na Goriški fronti, v Stari Gori*)
Pergar Marjan, 1926 – 45 (*Pergarski; padel kot prekomorec – tankist, v Širokem Bregu v Hercegovini*)
Polanc Jožef, 1913 – 43 (*Brvinčuški; padel na Dolenjskem, na veliki petek 43. leta*)
Velikonja Albert, 1907 – 44 (*Palirju; padel na Dolenjskem; zaklali ustaši pri Škocjanu*)
Velikonja Anton, 1899 – 1944 (*Palirju*)
Velikonja Franc, 1911 – 43 (*Ljuknški; padel na Dolenjskem*)
Velikonja Ivan, 1914 – 43 (*Mihu; sanitejec v Kosovelovi brigadi.; padel pri Rihemberku, v Peklu*)
Velikonja Ivan, 1919 – 44 (*Podgričerski*)
Vidic Franc, 1923 – 44 (*Dolski; padel Podstidjencam*)
Žonta Albert, 1925 – 44 (*Porubanuski; padel v Spodnji Idriji*)
Žonta Alfonz, 1910 – 44 (*Koreninski Alko, s Festnge; ujet pri Mirni Peči na Dolenjskem; zgorel v taborišču v Nemčiji*)
Žonta Franc, 1914 – 45 (*Koreninski Frančko; s Festnge; prekomorec, padel na Dolenjskem; zapisan na spomeniku v Žužemberku; povedal Ivan Likerski*)
Žonta Franc, 1912 – 44 (*Vrhljuknški*)

TALCI

Bizjak Alojz, 1885 – 1945 (*Spodgošarski*)
Bizjak Anton, 1880 – 1944 (???)
Bizjak Anton, 1895 – 1945 (*s Hriba*)
Bizjak Branko, 1941 – 43 (*Brgitn*)
Bizjak Brigita, 1885 – 1943 (*Brgitna*)
Bizjak Emil, 1921 – 43 (*Brgitn Milko*)
Bizjak Štefan, 1872 – 1943 (*Brgitn*)
Bratina Ivan, 1893 – 1944 (*Belčukn*)
Bratina Rudolf, 1930 – 45 (*Podgrivski; ranjen v Skripah na Dolu, od zablodele krogle, umrl kasneje*)
Čibej Franc, 1888 – 1945 (*Blažeški, ubit v Trebuši*)
Čibej Janez, 1874 – 1944 (*Štalarski*)
Likar Franc, 1860 – 1944 (*Buošnarju; ubit pod Podškuolem na Dolu*)
Likar Andrej, 1887 – 1943 (*Laskarju*)
Likar Jožef, 1876 – 1945 (*Jožica Spodlazu*)
Likar Marica, 1925 – 45 (*Bratinava; ubili so jo it. fašisti pri Volčji Dragi*)
Polanc Boris, 1930 – 44 (*Polancu, Barbk*)
Velikonja Frančiška, 1888 – 1945 (*Žgonava; ubita pri obstreljevanju iz Ajdovščine; v Rebri*)
Žonta Ivana, 1921 – 43 (*Ivančka z Griče, Brgitna*)

UMRLI V INTERNACIJI

Bolčina Ferdinand, 1892 – 1944 (*iz Grape*)
Bolčina Marija, 1912 – 44 (*iz Grape*)
Polanc Alojz, 1920 – 44 (*Polancu*)
Velikonja Edvard, 1908 – 44 (*Gričerski*)
Vidic Ivana, 1927 – 44 (*Zaklančerska*)
Čibej Janko, 1925 – 43 (*Blažeški*)²

Pozabili so napisati še: Likar Albin - s Starih Lazu
Krapež Milena, roj. 1942

¹ Avtor spomenika: ing. arh. Teodor Lojk; spomenik je bil odkrit 21. julija 1951. (Iz diplomske naloge Ljudmile Kovač 'Pomniki NOB v ajdovski občini')

² Podatki v oklepajih so iz ustnega izročila, zato niso popolni in ne preverjeni.

SPOMENIK ŽRTVAM VOJNE IN FAŠISTIČNEGA NASILJA NA OTLICI¹

PADLI V NOB 1941 – 1945

“UMRLI SMO ZATO, DA ŽIVIMO,
V NAROČJU DRAGE ZEMLJE SPIMO.
JE ZEMLJA PILA NAŠO KRI
ZA SVOBODNE LEPŠE DNI.”

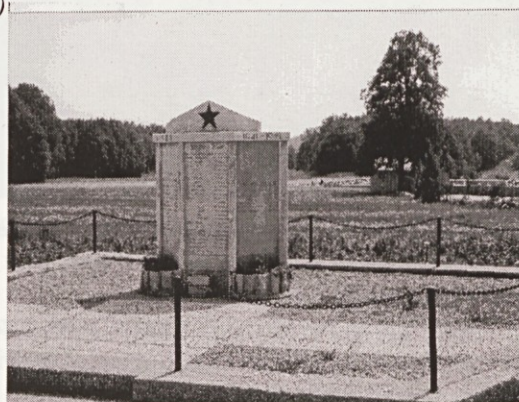
Bolčina Leopold, Otlica 101, 1916 – 43 (*Breznarski; padel blizu Čepovana*)
Krapež Dite, Otlica 79, 1911 – 44 (*s Tadulene Prstave; padel na Pohorju*)
Krapež Franc, Otlica 75, 1921 – 44 (*prav 45*) (*Ojstriški; padel za Malo Lazno*)
Likar Jože, Otlica 43, 1919 – 44 (*iz Kamnitnga griče; padel kot prekomorec*)
Likar Jože, Otlica 91, 1925 – 43 (*Šmonču; padel na Javorniku*)
Likar Angel, Otlica 91, 1924 – 45 (*Šmonču; padel blizu Trnovega*)
Prem Franc, Otlica 54, 1906 – 43 (*Jagruski; padel na Ledinah*)
Prem Jože, Otlica 32, 1912 – 45 (*Prému; ujet in ubit v Rebri, v Strugi*)
Prem Darko, Otlica 18, 1927 – 44 (*Rónški*)
Polanc Dorče, Otlica 45, 1922 – 44 (*Polajnski; padel kot prekomorec*)
Sedej Franc, Otlica 102, 1915 – 45 (*Breznarski; padel na Krasu*)
Vidmar Edi, Otlica 17, 1922 – 44 (*iz Barake; padel kot prekomorec*)
Vidmar Ivan, Otlica 21, 1922 – 43 (*Premu; padel na Ledinah*)
Vidmar Silvo, Otlica 24, 1929 – 44 (*Uodámuški; padel pri Čepovanu*)
Vidmar Franc, Otlica 31, 1921 – 43 (*Blažu; padel na Goriški fronti*)
Vidmar Edi, Otlica 36, 1907 – 43 (*Podmejiški; padel blizu Čepovana?*)
Vidmar Stanko, Otlica 36, 1925 – 44 (*Podmejiški; ranjen pri Sinjem vrhu, umrl v bolnici Pavli*)
Žigon Ivan, Otlica 64, 1911 – 43 (*Krstinin; padel na Goriški fronti*)
Žigon Ivan, Otlica 81, 1919 – 45 (*Brtlajski; padel nad Vrtovinom*)
Ipavec Anton, Otlica 12, 1909 – 44 (*doma iz Žapuz, na Otlico prišel za zeta*)
Kovšca Pavel, Kovk 35, 1925 – 44 (*Škrátlnu; padel na Goriški fronti*)
Škvarča Stanko, Kovk 6, 1914 – 43 (*Petrilinski*)
Vidmar Janez, Kovk 27, 1900 – 43 (*Mihélu; padel na Goriški fronti*)

UMRLI V INTERNACIJI

Bolčina Ivanka, Otlica 50, 1923 – 45 (*Žnidarska*)
Česnik Pavel, Otlica 2, 1899 – 45 (*Čiesnku*)
Česnik Jože, Otlica 2, 1907 – 45 (*Čiesnku*)
Prem Angel, Otlica 22, 1919 – 44 (*Prému*)
Ipavec Štefka, Kovk 31, 1920 – 45 (*Jákuževa*)
Vidmar Alojzija, Kovk 17, 1923 – 45 (*Binška*)

ŽRTVE FAŠISTIČNEGA NASILJA

Krapež Ivan, Otlica 8, 1880 – 45 (*Starehišn; ubit pr Joškavi štalci*)
Likar Anton, Otlica 43, 1875 – 44 (*s Kamnitnga griče; ubit na domačem pragu*)
Vidmar Andrej, Otlica 17, 1894 – 44 (*iz Barake; ubit na Kalinuci*)
Ipavec Francka, Kovk 40, 1914 – 44 (*Dolarska; ubila jo je krogla s Sinevrha dol*)
Ipavec Andrej, Kovk 41, 1870 – 44 (*???*)
Krapež Srečko, Kovk 6, 1934 – 45 (*Petrilinski; ubila ga je krogla s Sinevrha dol*)
Vidmar Andrej, Kovk 27, 1863 – 44 (*Mihélu*)
Vidmar Dite, Kovk 27, 1915 – 44 (*Mihélu*)
Vidmar Viktor, Kovk 12, 1920 – 43 (*Sinevrški; padel pri vračanju iz it. vojske*)
Vidmar Edvard, Kovk 25, 1925 – 43 (*???*)
Bolčina Angel, Kovk 5, 1924 – 43 (*Školobrinski; padel pri vračanju iz it. vojske*)²
Bratina Avgust, Kovk 15, 1890 – 45 (*???*)
Bolčina Angel, Kovk 5, 1924 – 43 (*???*)

Spomenik na Otlici
(foto Urh Černigoj)

¹ Avtor spomenika je Alojz Rustja; odkrit je bil 22. julija 1973.

² Podatki v oklepajih so iz ustnega izročila, zato niso popolni in ne preverjeni.

ZNAMENJA ČLOVEŠKEGA TRPLJENJA france pibernik

Trnovska planota in bližnji svet sta v pesniku in etnografskem raziskovalcu Francu Černigoju dobila imenitnega zapisovalca ljudskega blaga. Že več kot dvajset let neutrudno raziskuje in zapisuje vse, kar je danes še mogoče najti in slišati v njegovi rodni domovini, na Gori, na robu in pobočjih Trnovske planote, od Predmeje, njegove rojstne vasi, tja do Hrušice.

Ko je pred dobrim desetletjem, tudi s pomočjo osnovnošolcev v osnovni šoli na Colu in nekaterih odraslih sodelavcev, natisnil knjigo *Javorov hudič* (1988), se je zdelo, da se je lotil nekoliko zapoznelega početja, ki ne more imeti pravega zaledja; danes, ko ima Černigoj pred seboj še troje naslednjih knjig (*Nace ima dolge tace*, 1996; *Mož in čemerika*, 1997; *Znamenja na Gori*, samozaložba, Ajdovščina, 1999, 400 str., več kot 200 črno-belih fotografij Urha Černigoja in nekaj iz drugih virov, več kot dvesto pripovedovalcev, približno 450 pripovednih enot, 4200 SIT), pa moramo priznati, da se je Černigoj izoblikoval v samosvojega pisatelja trdinovske mere našega časa.

Seveda si je težko predstavljati, da kje na Slovenskem še živi prvinsko ljudsko izročilo. Za kakšen zelo izoliran in odmaknjen kraj tam v Reziji bi kaj takega še dopuščali, za svet nad Ajdovščino, nad Colom, ki je z močno prometno cesto povezan z dolinami, pa gotovo ne bi več pričakovali. Zato je mogoče zapisati, da je

Prva predstavitev knjige *Znamenje na Gori* je bila na Otlici. Številno občinstvo je zbrano sledilo dogajanju.

Černigoj izkopal iz pozabe vse tisto, kar je bilo obsojeno na nepreklicno izginotje.

Medtem ko se je v prvih treh knjigah načelno opiral na ljudsko izročilo v tradicionalnem pomenu besede, namreč, na ljudske pesmi, pripovedništvo in posebej anekdote, se je v knjigi *Znamenje na Gori* lotil zanimive ljudske dediščine, zajete v bogastvu najrazličnejših znamenj in spominskih plošč. V njih je odkrival najstarejše sledi davnih prednikov, ki so v les ali kamen zapisovali nekatere ključne dogodke iz svoje vsakdanjosti, polne usodnih, pogosto tudi skrajno tragičnih strani, kajti osnovno vodilo pri pisanju knjige mu je bilo človeška kalvarija. Znamenja je najdeval povsod, ob cestah,

ob brezpotjih in pozabljenih stezah, sredi gozdov, na robu planote, na dnu vrtač in na vrhovih.

Na svojih dolgoletnih romanjih je našel okoli dvesto znamenj, najrazličnejših oblik, značaje in starosti, ob njih pa skušal razbrati, »kaj v imenu mrtvih govorijo živi«. O njih so mu pripovedovali ljudje neposredne okolice, bodisi da so obnavljali pričevanjska izročila o razlogih za postavitev tega in onega znamenja bodisi kot neposredne priče novih ali obnovljenih stvaritev.

Temelj Černigojeve raziskave so nabožna znamenja, lesene ljudske martre, v kamen vklesani Kristusi ali zidane kapelice; v ozadju imajo vernega trnovskega človeka, ki ga je zadela bridka smrt bodisi na delu v gozdu pri podiranju dreves bodisi na poti domov, pa mnoga čudna naključja, ki so v ljudskem čutenju in razmišljanju dobila iracionalne razsežnosti. Marsikaj je bilo povezano z vojskami in ljudskimi umori, v vseh pa odmeva trpna usodnost trdega in zvestega človeka, ki je ob svoji skromnosti in izpostavljenosti doživljal mnoge vsakdanje tragičnosti.

Toda Černigoj je stopil še korak naprej od ljudske tradicije. Ustavljal se je tudi ob znamenjih svojega časa, se pravi, potegnil je ljudsko usodnost v naš čas, predvsem v čas zadnjih velikih človeških preizkušenj med drugo svetovno vojno. Odkril je številna znamenja, spomenike in plošče, ki zaznamujejo dogodke iz polpretekle vojne in ki so bila postavljena že tudi v času po osamosvojitvi. Primorska v celoti je bila med narodnoosvobodilnim bojem nekaj posebnega, ker se je nanj odzivala predvsem oziroma skoro izključno iz

narodnostnega motiva, za Trnovski gozd in planoto ter bližnjo okolico pa je sploh značilno, da je predstavljala enega najtrdnjših torišč osvobodilnega gibanja, zato je bilo žrtev izjemno veliko, kajti okupatorske enote so v vztrajnih valovih česale posamezne predele, kjer so se zadrževali partizanski oddelki, ter neusmiljeno pobijale in požigale.

Vso tegobnost medvojne dogajanja so ljudje vtisnili v skromna znamenja v les ali kamen že med vojno, spominske plošče in spomeniki pa so nastajali ob različnih obletnicah krvavih dogodkov, nazadnje med strahotnimi večdnevnimi spopadi za Sinji vrh konec marca 1945. Černigoju ne gre za popisovanje junaških spopadov, gre mu za popis ljudskega trpljenja sredi krutih dogajanj, ko so umirale cele družine in gorele vasi. Zanimalo ga je neposredno doživljanje domačega človeka, zanimal ga je ljudski srd nad krivicami, ki so se mu dogajale spričo njegove preproste, moralno kodificirane eksistence. Pisatelj je našel neskončno primerov pretresljivih človeških dejanj, mogočih samo v skrajnih položajih človeka., postavljenega pred ostrino smrti. Bralec lahko samo začudeno obnemi ob zgodbi, kako je kmet z vozom, ko je ob cesti zagledal hudo ranjenega nemškega vojaka, ki je z drugimi še nedavno požigal bližnje hiše in se v poletni vročini že tretji dan vlekel po tleh, da bi našel ljudi, zaradi nepremagljivega srda obrnil voz in pustil osovraženega tujega vojaka ležati ob cesti. Ali droben preblisk, kako je domobranski oficir pomagal partizanski materi. Ali kako hladnokrvno so že za malenkostne prekrške partizanski komandanti pobijali ljudi.

*Zelo resno tematiko knjige so na predstavitvi popestrili najmlajši, ki so navdušili kot vedno.
(obe foto Edo Pelicon)*

Černigoj se nič ne spreneveda. Kot otrok partizanske družine daje več prostora svoji strani, toda z največjo možno mero objektivnosti slika resničnost časa, ne glede na naše poglede, ne glede na bridkosti, ki jih prinašajo posamezniku. V resnici je avtor pokazal tudi pot, po kateri je hodila tudi davna ljudska zgodba, kako je iz preproste vsakdanjosti stopila v krog iracionalnega, v krog mitičnega, čarnega. In kaj vse se skriva v eni sami taki zgodbi. V enem samem vrezu v les ali kamen. Tudi v današnjem.

Knjiga *Znamenje na Gori* spričo temeljitosti Černigojevih ubeseditvenih postopkov zaobsega še vrsto drugih razsežnosti. Ob vsem bogastvu drobnih, komaj opaznih tančin je potrebno omeniti vsaj njegov izjemen občutek za ljudski jezik, za govor svojih ljudi. V razumnem razmerju med čistim krajevnim govorom in literarnim jezikom je znal ujeti in v pismeni obliki ohraniti dikcijo in ritem ljudske pripovedi, vedno na preži, da ujame pravo besedo, da zapiše nepopravljeno stavčno zgradbo svojih pripovedovalcev, da ohranja na stotine krajevnih besed, ki jih ni mogoče prebrati v nobeni drugi knjigi.

Vse, kar je zbrano v *Znamenju na Gori*, je pravzaprav ljudski pripovednik Franc Gidlju z Gore, je pesnik in pripovednik Franc Černigoj, ki je s četrto knjigo sklenil imeniten krog, občudovanja vredno delo na robu sprenevedavega sodobnega vsakdanjika, dragoceno bogastvo, za katerega komaj moremo verjeti, da še obstaja v našem človeku.

(Delo, Književni listi, 6. januar 2000)

O PRIIMKU LIKAR

peter likar

Likarji - Veneti

Inženir Stanko Dimnik, ki se je ukvarjal z etimologijo slovenskih imen, je napisal študijo, katere del povzemam.

Pod imenom Vindi (Vendi) so živeli Slovenci po velikem delu Evrope, od Baltika do Jadrana. To je bil zelo marljiv in sposoben narod kmetovalcev, živinorejcev, ribičev, ladjarjev, predvsem pa spretnih kramarjev (trgovcev). Ponajveč so živeli v nižinskem svetu, v družbi s keltskimi Turi, gorjani, ki so ukvarjali z rudarstvom, železarstvom in kovinarstvom nasploh. To sta bili redki ljudstvi v zgodovini, ki sta bili izredno delavni in sta znali ustvarjati blagostanje in bogastvo ter sta bili, podobno kot Feničani in Kartaginci, miroljubni, brez smisla za osvajanja in bojevanje. Prav zaradi tega je postalo njihovo bogastvo lahek plen Germanov s severa, ki so jih potiskali čedalje bolj v alpski svet, in Rimljanov z juga, ki so te sposobne ljudi množično odvajali v suženjstvo. Leta 15 pred. n. št. so Rimljani njihovo domovino, to je deželo, kjer je današnja Bavarska, zasedli in ustanovili provinco Vindolicijo. Vindi in Turi so se takrat umikali v gorovje Alp in, množično, tudi na ozemlje sedanje slovenske domovine. Ko so se v šestem stoletju tod naseljevali naši slovanski pradedje, so še našli ostanke Vindov in Turov. Z mešanjem obeh ljudstev so nastali Slovenci. Podobno so tudi drugod nastajala nova ljudstva, npr. v Alpah Ladini ali Furlani v nižini. Tudi v sami domovini Vindov, okrog Bodenskega jezera, je prvotni jezik domačega prebivalstva čedalje bolj izginjal, pa ne toliko v stoletjih rimskega imperija, temveč šele po devetem stoletju, ko je zopet začela prevladovati latinščina in se je začela uveljavljati nemščina. O tem še danes pričajo obstoječi priimki in zemljepisna imena okrog Bodenskega jezera, ki so ga Rimljani imenovali 'Lacus Venetus'. To so priimki in zemljepisna imena, ki so jih Vindi in Turi odnesli s seboj in smo jih, ob zlivanju teh staroselcev s slovanskimi priseljenci, podedovali in so zato še danes živi, tako na Bavarskem kot tudi pri nas. Če navedem samo nekaj tamkajšnjih in primerjalno še tukajšnjih priimkov: Windischer, Windischmann, Zehrer (Cerar), Schiller (Šilar), Sohre (Zore), Spüchler (Špilar), Zimmermann (Cim(p)erman), Zanker (Cankar), Anschitz (Anžič), Lückert (Likert...Liker...LIKAR), Binder (Pintar), Traun (Traven), Ganter (Gantar), Wehrly (Verli, Verlič), Fehrly (Ferlič, Ferlinc, Ferlec), Jost (Jošt), Roger (Rogar), Peerz (Perc, Pirc), Pressel (Prezelj, Preselj), Zigler (Ciglar), Sucher (Suhar), Amann (Aman), Bruss (Brus), Bochatay (Bogataj) itd. Nam Slovincem je bila podobnost priimkov z nemškimi v posebno škodo! Nekoliko so vplivali matični uradi, pa politični pritisk v nekdanji monarhiji, predvsem pa narodova nezavednost in nečimrnost v želji po imenitnosti, da bi namreč pripadali večjemu, znamenitemu narodu...

ETIMOLOGIJA BESEDICE LIKAR

O tem, kaj pomeni priimek Likar, je kar nekaj razlag, nobena pa ni povsem zanesljiva. Morda je še najdlje od resnice mnenje nekdanjega oficirja JLA Rudija Likarja: prebivalci Kovka niso imeli vodnih izvirov, saj leži vasica sredi kraškega terena, kjer ponikne vsa voda, zato so jo hodili iskat v luknje. V luknje torej - odtod morda luknjar...luknar...liknar...Lik(n)ar...Likar. Prof. Keber s Slovenske akademije znanosti in umetnosti pravi, da ta varianta skoraj ni verjetna.

Po drugi razlagi, menda celo Trubarjevi, se je razvila beseda takole: vrač...lekar...Likar. Mikrobiolog prof. Miha Likar ponuja svojo inačico. Sklicuje se na strica, strojnika prof. Boleslava Likarja, ki je s pomočjo župnika (na Colu?) raziskoval podatke po matičnih knjigah in ugotovil, da izvira priimek Likar na Kovku od francoskega imena Le Gard. Ugotovil je, da je šlo za francoskega vojaka, ki se je v teh krajih pojavil med prvo francosko zasedbo naših krajev, torej med leti 1804 in 1808. Očitno je tu spoznal neko dekle (lahko predpostavljamo, da je šlo za več kot bežno poznanstvo). Zatem so ga poslali v Rusijo, kjer je po župnikovem pričevanju prispel s francosko armado vse do Moskve, nakar se je med drugo zasedbo 1813. vrnil in se z dekletom poročil. Po nekaj generacijah so sledile slovenske variacije na njegov priimek...morda Legard, Legat, Luckart, Likart, Liker, Likar...

Verjetna je tudi razlaga iz besedice lukar...lukati, kar pomeni gledati.

Potemtakem beseda 'likar' najbrž ne izvira iz likalnika oziroma likanja. Ko so nastajali priimki, to je bilo še v 14. in 15. stoletju, poklica likarja niso poznali. Resda rečejo mizarju, ki obdeluje les, ponekod tudi likar, vendar so na Gori les, in ni ga bilo malo, 'oblali'. Prof. Keber s SAZU, ukvarja se z nastankom priimkov, dopušča to možnost. Namreč, likalo se je že stoletja nazaj – ko so nastali pojmi, nato imena oziroma priimki Tišler, Šuštar, Kolar, Kovač, Ribič... Čeprav se je na Slovenskem vedno le 'peglalo', npr. obleke, so obstojali tudi drugi poklici, kjer se je kaj likalo, morda tudi kamen. Likar naj bi bil po tem sinonim za človeka, ki nekaj lika.

Sploh pa je možna povsem druga iztočnica, namreč Liker. Iz krstnih knjigah naj bi bilo vidno, da so desetine in desetine Likarjev zapisali kot Likerje. Šele v prvem desetletju tega stoletja so se začeli pojavljati kot Likarji.

1316 SLOVENCEV S PRIIMKOM LIKAR

Po podatkih statističnega zavoda R Slovenije je julija 1999 v Sloveniji živelo skupno 1316 prebivalcev s priimkom Likar. Pri tem je treba še dodati nekaj žensk, ki imajo dvojne priimke in niso bile zajete v ta seznam. Največ Likarjev živi še danes na Primorskem, tudi v zamejstvu. Če jemljemo za merilo število telefonskih priključkov (približno en telefon na eno gospodinjstvo), potem vodita Idrija in Ajdovščina (po 67), tretje 'likarjevsko' mesto pa je že prestolnica Ljubljana (47), pred Novo Gorico (20), tudi Predmeja in Otlica sta poravnani (po 15), Spodnja Idrija (12), Kranj (11), Maribor (9), šest Likarjev je v Luciji, po pet v Logatcu, Postojni, Sežani, Vojskem, štiri družine Likarjev pa še v Tolminu, Srednji Kanomlji, Hotavljah, Žireh... Telefonski imenik Slovenije za leto 2000 nam odkrije, da je na severnem Primorskem 197 telefonov, na katere se oglasijo Likarji. Veliko Likarjev premore še Gorenjska (57), okolica Ljubljane (27), že manj Obala (21), omrežna skupina 067 (Postojna - 17), Maribor (13), ostale pokrajine pa poznajo Likarje bolj 'v sledovih'. Najmanj telefonov, pisanih na priimek Likar, je v ravnskem Prekmurju – samo dva.

LIKARJI PO SVETU

Nekateri Likarji so verjetno še v času Avstroogrške monarhije migrirali v Bosno. Tako na primer vemo, da v Sarajevu živi zelo znan akademski slikar Franjo Likar. Likarji živijo tudi v Vojvodini. Pred leti je v Rumi umrl neki Likar. Na Hrvaškem in v Srbiji je priimek Likar zaslediti v Glini blizu Novske - kjer je bilo med II. svetovno vojno znano taborišče "Jasenovac". Ti Likarji so Srbi. V starejši izdaji glasnika "Srpske akademije nauka", v katerem so bili po abecednem redu pojasnjeni srbski priimki, je podatek, da so se po prvi srbski vstaji v okolico Kragujevca priselili ljudje iz južne Srbije s priimkom Likarci. Kasneje so spremenili priimek v Stamenović. Pred drugo svetovno vojno je živel v Beogradu zobozdravnik Likan, razen tega pa se večkrat sliši priimek Likič. V Beogradu živi patofiziolog dr. Dušan Likar. V Makedoniji Likarjev ni, le pisec nekega članka v časopisu Politika se je pisal Nedžo Likaroski, kar bi bil lahko makedonizirani priimek Likar. Med Albanci v nekdanji Jugoslaviji je znan priimek Ljickarci. Likarji živijo tudi v Liki, pri čemer pa ni ugotovljivo, ali so Slovenci, Srbi ali Hrvati, ali pa je ta priimek tam lokalnega izvora, morda iz besedice lekar - v ikavščini.

Foto Edo Pelicon

V Worcestru, v državi Massachusetts, v ZDA je živel dr. Ivan Likar, diplomirani veterinar. Že v Kočevju, kamor je bil kazensko premeščen, ker je pred drugo vojno zdravil kraljeve pse, se je eden med prvimi veterinarji specializiral za umetno osemenjevanje in hormonalno terapijo. Njegov sin živi v New Yorku. Pa tudi sicer je v telefonskem imeniku najti marsikje naše ime. Angleška pisateljica Agatha Christie je v enem od svojih romanov opisovala kriminalca, ki se je pisal Likar in

je bil veterinar. V Novem Sadu v Vojvodini je delovala zdravnica s priimkom Ljekar. Svoje poreklo je pripisovala ruski narodnosti. Akademski slikar iz Indije se je pisal Deolalikar, astronom iz iste države pa Narlikar.

LIKAR KOT NAREČNI POJEM - Na jezikovnem področju ikavščine pomeni "likar" zdravnik, to, kar je v ekavščini "lekar".

LIKAR KOT GEOGRAFSKI POJEM - Na Kovku se imenuje neki zaselek LIKARJI. Šteje le nekaj hiš. Starejša hiša, v kateri bivajo v tem zaselku Likarji, se imenuje "Pri Šmonovih". Nad Hotavljami na Gorenjskem se imenuje neki zaselek Likar, zraven pa so Likarjeve poljane. V idrijskem rudniku živega srebra se eden od podzemnih rudnikov imenuje Likarjev rov. Franc Likar pa je bil tudi eden od reševalcev, ki je izgubil življenje med požarom v enem od rudniških jaškov leta 1847. Morda se rov imenuje po njem. V Brestanici se ena od ulic imenuje Likarjeva ulica po direktorju elektrarne. Pri Zvorniku v Bosni obstaja vas Likari. Med Italijo in Španijo je v Sredozemskem morju zaliv, ki se imenuje Likar. V mestu HONOLULU na Havajih se ena od ulic imenuje High Street Liker and Co. Liker.

LIKAR KOT BOTANIČNI POJEM - Likar je sadni metulj, škodljivec.

Foto Edo Pelicon

POSEBNA PROŠNJA

Predpostavljam, da je marsikateri podatek, ki sem ga navedel, zmoten ali nepopoln. Kdorkoli bi imel kakršnokoli boljšo ali novo informacijo, naj mi jo prosim sporoči. Še posebej bi bilo zanimivo, če bi dobil kratek opis tistih Likarjev, ki so na področju kulture, znanosti, politike, gospodarstva, vojske, javnih služb in podobno, dosegli posebne uspehe ali zasedli vidne položaje ali pa imajo zanimivo življenjsko zgodbo. Opisovane osebe naj bi segale največ do drugega ali tretjega rodu prvobitnih Gorjanov, čeprav žive po raznih krajih. Če bi se nabralo dovolj podatkov, bi s skupnimi močmi pripravili malo gorjansko enciklopedijo Likarjev, kar bi bilo zanimivo za vse soimenjake, reviji Gora pa bi prispevali zanimiv drobec o Gorjanih s tem priimkom.

Pisma pošljite na naslov: **Peter Likar, Staretova 11, 1000 Ljubljana ali na uredništvo Gore**

Eden zelo pomembnih virov o zgodovini Gore je nedvomno kronika, ki jo je pisal nadučitelj Edmund Čibej. Lastna zapažanja, izkušnje in zapiske je kombiniral z že dotlej znano literaturo o Gori, resda pogosto dokaj splošno. Zanimivo pri tem je, da Čibej kar precej prostora namenja Wendom, Ilirom, ki naj bi v pradavnih časih naseljevali naše kraje, pri čemer gre v podrobnosti. Citira Pavla Kellerja oziroma njegovo delo 'Die alte krone', kjer so Wendi iz Wendelanda »miren in dobrodušen narod, ki je bil po Nemcih zatiran in vedno bolj in bolj proti jugu pritiskan«. Keller dokazuje, da so bili Wendi v bistvu slovanski narod, saj se kot Nemec spominja besed župan, vojvoda, gmajna in imen Samo, Juro ali Hanka. Pozna pregovor 'Vuše stupaš, dale vidiš' in tudi začetek molitve – 'Vodce naš, kiž si v njebesah'. Čibej omenja tudi Bartschev roman 'Nanoški sokol', po katerem naj bi ilirski Windi in Benečani še pred Rimljani poznali orglico in čutaro, torej dve slovanski posodi.

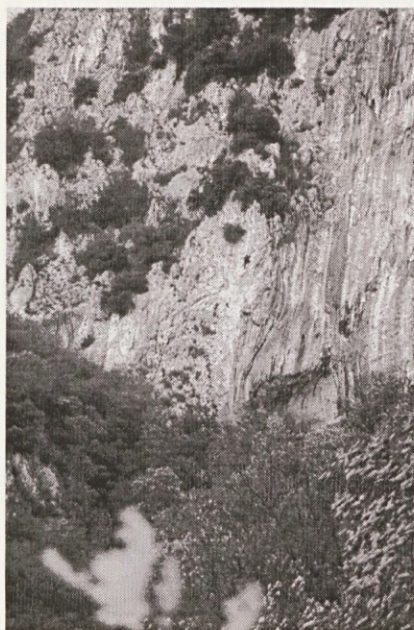
Glede priimka Likar je Čibej nedvoumen – skupaj s Česnikom sta prišla iz Idrije (Likarca, še danes znani predel Idrije).

ČRNI HRAST ALI ČRNIKA

elvica velikonja

Trnovski gozd – skrajni severozahodni rob Dinarskega gorstva. Na severu se spogleduje z Alpami, na jugu se ozira proti morju. Ni mogoče, da ne bi vse to vplivalo tudi na rastline, ki so tu doma.

In res. Tu najdemo čisto alpske rastline, kot so planika, avrikelj, alpska velesa, Clussijev svišč. Srečamo tudi številne ilirske visokogorske rastline, med njimi travnolistno vrčico, ki bo v našem časopisu tudi našla svoje mesto. Tu najdemo sredozemsko - gorske rastline, kot je Jacquinov ranjak, liburnijski šetraj, vinska rutica.

Rastišče črnike v steni nad izvirom Lijaka (vse foto: Emil Velikonja)

da zraste tudi do dvajset metrov visoko, da lahko doseže deblo premer dveh metrov in da menda učaka celih tisoč let. Seveda ne pri nas, saj je tu severna meja njene razširjenosti in pogoji zanj niso idealni. Lepe primerke črnike bomo našli, če se bomo povzpeli na Stari grad pri Vipavi. Ko jo bomo opazovali, bomo celo podvomili, da spada med hraste. Njeni mladi listi so sicer malo nazobčani, starejši pa so celorobi, kar pri hrastih ni običajno. Šele ko zagledamo plodove, majhne želodke, dvomi odpadejo. Ti tičijo v luskastih skledicah in so menda priljubljena hrana divjih prašičev.

Da je črnika iz družine hrastov, dokazujejo želodki

In tu najdemo tudi črni hrast ali črniko, pravo sredozemko.

Na opis črnike sem v literaturi večkrat naletel. V reviji Gea jo je lepo opisal Robert Brus, kot rastlino meseca jo je v reviji Proteus predstavil Igor Dakskobler, Tone Wraber jo je uvrstil med znamenite. Vsi ti opisi so mi pomagali, da sem črniko v naravi poiskala in jo za vas opisala. Raste na apnencu, zato je ob našem morju redka, saj ji prevladujoči hladnejši fliš ne ustreza. Kot nalašč zanj pa je apnenčasta pregrada, ki se razteza od pobočja Nanosa, Čavna, čez Kucelj in vse do Sabotina. Ker je večji del obrnjena proti jugu, je tu še čutiti vpliv Sredozemlja. Na kamnitem rastišču, izpostavljenemu zimskemu mrazu in poletni suši, nima težav s tekmeči, sama pa je proti tem neugodnim razmeram ustrezno zavarovana. Pred izgubo vode jo varujejo trdi, usnjati listi. Zgornja stran listov je svetleča, spodnja pa puhasta zaradi dlačic, ki oblikujejo majhne zračne prostorčke. Ti prostorčki se napolnijo z zračno vlago in preprečujejo izhlapevanje.

Črnika je poleg bodike edino avtohtono zimzeleno listnato drevo v Sloveniji. Njeni listi se postopoma zamenjajo vsaki dve do tri leta. Pri nas raste kot grm ali manjše drevo. Ko jo opazujemo, se nam zdi skoraj neverjetno,

Mladi listi so nazobčani

Bi radi videli črni hrast? Pojdite torej na Stari grad! Ali pa k cerkvi svetega Miklavža nad Mlakami. Nanj boste naleteli tudi, če se boste odpravili po Gradiški turi na Nanos ali pa če boste obiskali izvir Lijaka. Če pa ne bi radi pešačili, se odpravite v Novo Gorico in ga poiščite v tamkajšnjih lepih parkih. Ampak – da ga ne zamenjate s hrastom plutovcem*, ki tudi raste tam in mu je res podoben. Dokler si ne ogledate debla. Skorja debla je pri črniki siva, pri mladih rastlinah gladka, pri starejših pa drobno razpokana. Pri plutovcu pa – saj veste, pluta. Vejice obeh mi je zadnjič od tam prinesel naš biolog Peter in me opozoril še na številne druge zanimive prebivalke novogoriških parkov.

** Največji plutovec v Novi Gorici raste nedaleč stran od Rusjanovega spomenika, zasadil pa ga je žal že pokojni botanik Bole, ki je tudi sicer skrbel za pestrost, celo eksotičnost novogoriških parkov. Op. ur.*

STILNO STEKLARSTVO ANICE STOJKO

Anica Stojko se v Slejkotih v Ajdovščini ukvarja s stilnim steklarstvom. Gre za izdelke umetne obrti, predvsem vitraže, ki so hkrati uporabni in dekorativni predmeti. Pogosto opremlja poslovne prostore, cerkve, pa tudi številni bivalni prostori se ponašajo z njenimi izdelki, ne samo na Vipavskem, tudi drugod po Sloveniji, na Hrvaškem in v Italiji. Toda do teh uspehov vodi dolga, tudi ne lahka zgodba.

Anica Stojko, Žgonava s Predmeje, se je rodila materi Angeli Žigon in očetu Majerskemu z Otlice, ki se je priženil in prinesel s seboj priimek Černigoj. Nekega dne so vojaki iz vipavske vojašnice nekaj kopali po Predmeji, med njimi tudi Ciril Stojko. Z daljnogledom je opazoval Anico, ki se je motala okrog hiše. Všeč mu je bila, pozanimal se je za njene podatke in ji napisal prijazno pismo. Skoraj celo leto sta si potem dopisovala, ne da bi se srečala. Šele ko je že končal vojaščino, ga je Anica prvič videla – iz daljnega Razkrižja je prišel – na angelsko nedeljo! Ciril se je odpravil v Nemčijo, Anica v Italijo in romanca je nekako mirovala, dokler ni dozorela v poroko. Anica se mu je pridružila v Nemčiji, kjer se je pri delodajalcu ukvarjal z vitraži. Po devetih letih sta se vrnila, zgradila hišo v Ajdovščini in začela s stilnim steklarstvom. Tedaj pri nas še ni bilo tako cenjeno, v glavnem se je delalo s svinčenimi profili, izbira stekel je bila v tedanji Jugoslaviji več kot borna, vendar se je delo počasi odpiralo, tudi na račun serijske izdelave (tipski vitraži za omare). Tehnologija je v tem času napredovala, materialov res ne manjka, tako da je moč uresničiti skoraj vsako idejo – še posebno odkar so bili na usposabljanju za pečenje steklenih izdelkov v Nemčiji, odkoder so pripeljali zdaj že premajhno peč. Toda tokrat že brez Cirila, saj ga je leta 1996 na smučanju v Črnem Vrhu kot strela z jasnega zadela kap.

Cerkev v Razkrižju; desni vitraž je v spomin Cirilu Stojku

Po moževi smrti je morala Anica prevzeti celotno poslovanje. Ima še dva zaposlena, Ivana in Lojzeta, z umetniško žilico, ki jima pride prav pri snovanju vitražev in drugih izdelkov. Vitraže namreč izdelujejo po predlogah slikarjev ali arhitektov, lahko pa si motive zamislijo in izdelajo tudi sami. Hčerki Tanja in Alice seveda tudi poznata tehnike izdelave, saj sta s tem rasli, vendar sta si izbrali druga poklica. Montaža vitražev po cerkvah ni ravno enostavno opravilo, saj so okna visoka tudi po štiri metre in več. Stojkova posadka je bila na delu celo v Dubrovniku, pa v Zagrebu, da o bližnjih Kamnjah ne govorimo (likovno zasnovo je prispeval Andrej Kosič, bolj poznan kot trgovec iz Raštela). Tudi v stari Gorici imajo kar precej dela, nazadnje so recimo opremljali hišo za Ajdovcem dobro znano družino Rizzatto! Anica se je tudi ponudila, da brezplačno popravi vse vitraže na cerkvah, ki jih je morda prizadel velikonočni potres v Posočju, toda vitraži so vibracije tal kar dobro prestali. Posebna zgodba pa je cerkev sv. Ivana v Razkrižju. Kar 11 velikih vitražev je izdelala Anica z ekipo v moževem rojstnem kraju, tudi Cirilu v spomin, s podobo Ireneja Barage, zavetnika izseljencev. Zraven je Slomškovo okno, ki ga je darovala družina Žabot, znana po Slovenki leta, redovnici Vidi Žabot.

Ni znameniti slovenski misionar Baraga zgolj naključno na Stojkovem spominskem oknu. Kar trije Cirilovi bratje so jo mahnili čez lužo. Enemu izmed njih, Štefanu, se je v zakonu z Madžarko rodil sin Elvis. Elvis Stojko? Saj to pa je znano ime – seveda, kdor se spozna na umetnostno drsanje, potem ve, da je Elvis kot prvi na tekmovanjih izvedel četverni aksel (obrat), in da je pred hudo poškodbo pobral vse mogoče naslove – od olimpijskega zmagovalca do svetovnega prvaka.

Žgonava hiša na Predmeji zdaj sameva. Mati Angela živi pri hčeri v Ajdovščini, vendar jo srce stalno vleče na Goro. Anica jo gor zapelje vsak teden, če je vreme lepo, sicer poredkeje. Anica se poda na Goro tudi peš, toda sama pravi, da premalokrat. Voditi družinsko podjetje s tako razvejano dejavnostjo pač ni mačji kašelj...

SNEŽKE - poglavje iz daljšega besedila G O R A

aldo černigoj

Učitelj! Ti prinese teve igrače, snežke, kot jim je djel po daljšem tuhtanju, tam iz unajnega sveta! In se ti valja po snegu tam okol šole, da se mu vsi smejejo. In to možak, učena glava! In počasi zmeša pamet vsem po vrsti. Še narbel se je čudit, da so šli za njim tudi feštarji. Sam gozdni upravitelj ti naroči Porobanuskmu teve igrače za vse feštarje. In ni neč čudno, če je za njimi znorela vsa mularija na Gori!

In potlej: laufanje vseh teh možakov in še mularije zraven kje po meji, prek Lazne, prav na Lokvi! Le kaj so si mogli mislit Lokvárji! In gor pod Golaki: kdo se bo rezljal bolj naglo. Kot otroci! Človek ne more vervat, da sta zraven tudi tako visoki glavi, kot sta učitelj in gozdni upravitelj! In prav to ti da mislit.

Vselih pa ne more bet neč res, da bo od tega kakšen nuc. Saj so veliki snegovi tudi na Rovtarskem, kamor zanese pot Gorjane; pa tam neč takšnega. In za šagro pridejo ljudje sem z Idrskega. Beseda da besedo in jih vprašajo tudi zastran snežk. Pa ne vejo neč o tem. In v Idriji ti je tudi Nemcev, Čehov in drugih ljudi od noter cesarstva, kdove od kod; samih nabritih glav, z dost kolesc v buči! A ti nobeden neč ne ve o kakšnih snežkah. Tevi pa kar ženejo svojo! Ko se bo kakšen ubil, bojo imeli! Krplje so zadost za še tako velike snegove! Pa kdo bi si upal kaj rečt učitelju! Ko te tako zabije nazaj, da se ti v glavi zasučje. In tudi, ko bi kdo začel, bi jecljal pred njim kot otrok.

Pa je še nekaj. Eni Gorjani, ki se štejejo, da so malo več, potegnejo zmerom z njim. In so možki bolj za teve nove reči kot ženske. Seveda, kaj njih briga, če pride mularija zvečer domov vsa premražena in prežlajfana! In če se kakšnemu kaj zgodi? Tako in tako potlej pade vse na ženske rame! Saj je res pravi čudež božji, da si ni že kdo razbil glavo ob kakšnem kamnu ali smreki. A možki; ko da jim je vselih.

Tudi v Mejici, je Barbka gvišna, je zaprav vsega kriv Drec. Ko ni zmerom glih. Ko se enkrat togoti in reče, *nje! nkamr; muli!*, po drugi plati ti pa naredi Mirkotu snežke. In ti je zdaj, mulo, vse dni na snegu! Pa ti pride

domov, samo ko je lačen; še na to dostikrat pozabi. In ko se okol poldneva sneg malo zjužni, je mulo skoz in skoz moker. Da mu durh naprej visi sveča od nosa. In potlej sušit hlače na glistnci! In čišme na ognjišču, da smrdi cela kuhinja!

No, je pa danes zastran tega ves popoldan doma; na peči; bos. Ker mu je, potlej ko je prišel domov komaj k južni in ves moker, skrila čišme. *Mirko, Mirko! ti boš muoje smrt!* A da bi potlej vsaj kaj djel, cvilil, coptal z nogami, kot drugi muli; *pe griem jn griem! de mi čišme!* bi ga prav res nakrišpala; no, vsaj malo po žnablah! Tako

ga pa ne more. Ko samo molči in jo gleda s tistimi velikimi očmi, stisnjen v kot, nagnjen nazaj, z glavo med vzdignjenimi ramami; kot bi čakal na bunke. In ga tako človek res ne more udarit. Ni to zdaj prvikrat. In se je tudi že namerilo, da ji je, ko je skočila za hip v štalo ali kam drugam, ušel. Kar bos ali pa v same štrace ohomotanih nogah po snegu. In se je tudi prehladil, da je potlej kašljal ko kraški osel. Saj Jože in Janko pa le nista bila takšna. Jožetu se je zdelo vse vkop tudi neumno. Janko že, se je včasih spustil po kakšni strmadni. A tudi ne buhve kolk. Mirko pa je ves zmešan od tega. Včasih še Izo potegne za sabo. In ti panče vzame nečke, ko snežk nima, in se rezlja malo na njih, malo pa kar po riti! Njej se ni neč čudit, ko je še tako igračkasta.

A on, Mirko, ve, zakaj mu je očanc naredil snežke. In se zdaj, na topli peči, vsega prav dobro spomni. Zato, ker mu je enkrat, ko ga ni bilo doma, vzel njegove velike smjuke za vozit drva. A ne zastonj! Zakaj očanc je bil zavoljo tega tako jezen, kot ga že dolgo ni videl. Gvišno mu jih je naredil tadi prav zastran tega, da ne bo več sitnarij za smjuke. In tudi ni nevemkako njuril. *Hajd, grieva po les!* ga je bil vzel s sabo gor v tal. Prvi

bot, zakaj drugače gre z njim zmerom Jože. In sta bila togr usekala najlepši trš; brez enega samega grlja. Da se je klal naglih ko miza! In sta ratala ven dva lepa ploha. Potlej pa skor cel dan tam v kamri na birštofi: z obličem, s štosarjem, pa z rezivnikom; spredi široke, zadi bolj ozke; in kljun zaokrožen; in na koncu kvadratasta špica. Pa z enim takšnim obličem zdoli žleb, da bolj držijo tir. In kolko se ti je okol njih pomujal! Prvikrat da ga je on, Mirko, videl kakor malo igračkastega. Da se je še Nace Maticu, ko je prišel mimo, pošpasal, ančič, *Dreče, Dreče, ti si pe res hjujši ku ranjki Tinč! Zake uan ti je bju narbulši tišler dielč uokuli!* Je pa treba rečt: za kaj naredit iz lesa ti je očanc res prav dober.

Seveda, s tem snežke še niso bile končane. Ne da bi bil kaj djel, jih je drugi dan vtaknil v vrelo otavo, ki jo je mama kuhala za svene. In so se tam tako prekuhale, da so bile prav mehke in jih je lahko vključil. Pa so se potlej tako deset dni sušile na glistnci. Vse to je videl očanc gor na Porobanuši; ko je zanoliš za to šel kógr. Dopoldne ti je pa res bilo, da je neki! Mama mu ni prav ukazala, da se lahko gre rezljat, a se je naraj naredila tako, ko da ga ne vidi; morbet. Je pa bilo, ko je šel kje, sonce že čez celo Róno in gor v Bizjaški breg. A je sijalo postrani sem znad Nanosa, da se je čez in čez blesketalo na miriade iskric; ko da se užigajo in spet ugasavajo. Grozno lepo! A te je po drugi plati od teve bleščave spet prav ščipelo v očeh.

Gor v Bregi pa jih je bilo že dosti in so strašansko kričali. Ga niso najnkr vidli, tako so se vsi gnali. Kar po celem dol. In eni so se, tudi če je bil tir ves speštan in gladek ku glažuna, spušali tudi prek skoka. Ta ni bil buhve kako velik. Le mičkan gričk, za krjolo snega, na tiru. Da jih je, če se niso prav vzdignili, komaj malo frcnilo čez. Zakaj se tudi niso spustili prav z vrha čez; kje! le par sežnjev znad skoka. In jih je skoraj vse fadlalo po tleh. Pa si on, Mirko, ni upal skakat. In se je Lešuski zaganjal vajnga, ančič, *boječka!* Tudi če se! Kaj pa on! Ki si tako brusi jezik, se tako žili! Saj se zmerom samo valja po tleh!

Se je pa on, Mirko, vselih rezljal; a kar po celem. Zakaj sneg bolj tam ni bil zmrznjen skoz in skoz; le vrhnja skorja. In tudi če si padel, ni bilo neč takšnega.

A v tistem se ti naenkrat pokaže gor na vrh Brega Cene Klečetarški, njegov, Mirkotov, strnič. Ki se pa z njim ni ne vem kolko žlahtaval. Saj ga je bilo od zdoli komaj videt gor na vrhu! Takšna strmadna je bila. On ti je pa stal tam in potegaval s snežkami sem in kje; kakor bi jih gladil. A kaj bi jih peglal, ko se pa zmrzel sneg ni neč koval odzdoli. Pa so tudi pravili, da si Klečetarški vsako jutro namaže snežke. In ne s špehom ali z žajfo kot drugi, pač pa z eno mastjo; kar pa ni izdal nobenemu. Se najnkr ne ve, če je to res ali ne. A kovalo se mu zagvišno ni; da bi si jih mogel zdaj tako gladit, že kar brusit. Naraj se je pa le bal spustit se dol? Pa tega nobeden ni djel. In potlej ti je pogledaval nekam kje čez, proti Čavnu; in neč dol na skok. Seveda so se vsi zdoli ustavili in ga gledali. Da ni to delal zanoliš! Da bi ga občudavali? Pa tega spet ni nobeden djel. Ne, čez Klečetarška si pa res niso brusili jezika. Pa se ga tudi niso neč bali; ker se ni nikoli tolkel. In v šoli ni nikoli vzdigaval roke. A tudi ni nikoli sedel odzadaj, v oslovski klopi. In ga ni učitelj najnkr enkrat s palico po iztegnjeni roki. Takole na sredi je bil. Tako kakor on, Mirko. A za ene reči ti je pa bil pravi kamplc. Denimo, ti je narbel daleč od vseh zalučal kamen. Pa zadel beverco prav gor v vrhu smreke.

Foto Iko Štromar

Še narbel pa je dober za rezljanje; to pa res še narbel! Spusti se ti v še tako globoko in strmo špiljo. In po celem Doli vejo povedat, kako se je ondan zarezljal kar po Ključih in Rebri dol do Slokarju. Saj se ti v glavi mati, če samo pogledaš kedl! Le kako je zvozil vse tiste ključe in rajde! In se ognil špičastim skalam, ki štrčijo z rebri! Da bi si lahko ob vsaki raztreščil glavo. In ti je bil prinorel prav do bitége Pr Venclji. In so ti Slokrčani gledali prav debelo pred vrati, *kej se ta Gorjan nej ubil; duol po riebr!* Pa je bila tudi njegova mama, Ivanka Klečétarska, zastran tega vsa zmešana. Da je tekala okoli in kričala, *pete, mozie, pogleidat! Se je naš Ciene zagvišnu ubjó!* Pa ti je bil mulo kmalu potlej prinesel breme turšne moke v rucoku; in snežke na rami. Seveda ga teta Ivanka, ki ga je lovila s šibo okoli hiše, ni dotekla, da bi ga nakrišpala. In se je potlej cela

Gora smejala, kako ga je lovila; in kako je Cene tako bezljal, da jo je skor pretekel in prišel že prav za njen hrbet. In se je ona obrnila. Pa na drugo stran. Dokler se teta Ivanka ni upehala. Pa zgleda, da ni bila prav zares jezna. Zakaj potlej je pravila okoli, kako da je bilo. In kako strašansko da je naméjen nehn Cene!

Takšen je bil! Zdaj ti je pa stal, ta Cene Klečetaški, gor na vrh strmadne, in je vsem zastajal dih, ko so ga samo gledali. Naraj se najnkr ne bo spustil dol? Nobeden mu tudi ne bo djel, *dé, požien se!* zakaj če se mu kaj zgodi, bi ga potlej peklilo, *si tjud ti kriv!* On pa samo s snežkami naprej in nazaj; pa pogledava nekam kje čez. Pa se skloni in si popravi pas zadi na čizmih. Pa se ti spet vzdigne. Pa spet neč. *Neč na bo! Boji se!*

A potlej kar naenkrat! Ne bi mogli rečt, da so vsi prav videli, kdaj, se ti spusti dol. Ko da je prav zanoliš tako zavlačaval, da so morali več cajta čakati. Ko da jih je imel za norca! A glej ga! Malo naprej nagnjen, z veliko palico poprek! Ti leti dol ko blisk; ko sveti Elija! Da ga komaj vidiš! In že slišijo, kako mu frfotajo hlačnice okol nog. In že ga vidiš, ko se na skoku kakor malo vzdigne. In leti, leti po lufti! In zleti kje daleč, daleč, že skor na runico. In ga tam, ko ploskne na tla, malo zajuga, kakor bi ga zaneslo; ko da bo zdaj zdaj zletel po tleh. Pa se ti nagliha; in ga potegne še daleč kje po roni!

Vse vkop tako v hipu, kot bi trepnil z očmi. Da ti je skor vzelo dušk! A spet samo za hip. Zakaj Cene se je bil že obrnil; in je že šel sem proti njim. In ko da ni neč, je djel, *nmal je ledienu, prmejdjuš! jn nmal je diesna tirnca zvita, pro sfizena!* In kot bi se jezil, je tel vedet, kdo se je sinoči, ko je bil snež še zjužnjen, spustil dol zadnji? Drugače da bi se pa dalo skok še malo vzdignit, zaprav ga naredit malo bolj gor v strmadni; da ne bi priletavali prav na runičko! In tako; ti je šrajal Klečetaški. Ko da, spustit se dol, skoraj v prepad, ni neč!

In naenkrat so se vsi mórali tam okol njega. In so mu gledali in šlatali pas na snežkah. Zakaj, glej! Vse je bilo drugače kot pri njih. Pas poprek ni bil zabiti od strani, pač pa od zgori! In prav tako oni zadi, za okol pete! Seveda, tako ne drgne ob snež! Kdo si je to zmisli! Porubanuski ali sam učitelj? Ali pa celo sam Cene? On pa neč. Spet je samo podrsaval, ko da je gladil snežke: zdaj naprej, zdaj nazaj. In so se mu bile pri tem privzdigavale pete; in so se mu čizmi zvivali, prav lomili na sredi. Tako, ja, tudi čizmi ne smejo bit trdi. Zato si jih je Klečetaški, so pravili, vsako jutro na debelo namazal z mastjo. Pa spet ne z navadno; kdo ve, kaj ti je bil še dal noter! A ni bil dolgo tam. Iz tistih podrsaljajev sem in kje ga je kar naenkrat potegnili naprej. In neč ni več djel; in neč ni povedal, kam gre.

Od vsega tega en cajt potlej niso neč djeli in so samo gledali za njim. Komaj ko so se bili eni vzdignili spet gor v breg in se je Podkriški pogнал, od srede brega, ne več, dol prek skoka, so spustili Ceneta z oči. Zakaj zdaj je bilo tadi že drugo. Ko ti je Podkriški zazjal, *pruoč, pruoč, mularija! de se v kuoga na zaletim!* In potlej še drugi za njim. Eden malo bolj visoko, drugi malo bolj nizko na zaletu. Eni so se pa samo zarezljali. Tudi on, Mirko, si tadi ni upal čez skok. In se je samo rezljal po bregu dol. Še najtežje ti je priti gor; ko se ti snežke snamvajo. Če si jih pa daš dol in jih neseš na rami, se ti udara do kolen. Enim se pa niso snamvale; in so racali gor razkoračeno in s kljuni spredi široko ven; da se je potlej videlo za njimi, kot bi narisali smreko. Kakor jo včasih nariše učitelj na tablo. Tudi on, Mirko, je šel tako; ko si je nazadnje le zadosti trdno pribil pas.

In ti je bilo gotovo nekaj tudi to, da se je rezljal po strmadni! Ne da ne!

Pa se je vzdigaval zmerom bolj visoko. In ko se je ustavil nazadnje prav gor pod mejo, je na moč dihal. Kaj naj se spusti? Da bi mu še kdo ne djel *boječka!* Lešeuski se tako rad zapičava vajnga! Ko da je on nevem kaj! Bo, kar bo! In je že frčal dol po strmadni! Mu je v začetku kar jemalo dušk; mu pritiskalo želodec prav gor v grlo. So se mu tresle noge in ves žgot. A potlej zmerom manj. In tudi zmerom bolj je videl, kako je brzel snež gor, na drugo stran. In ga je prav malo stresalo, ko je letel prek kakšnih krtin ali kamnov, ki so bili zdoli pod snegom. A se je nazadnje vse umirilo. In bi ga potlej lahko neslo še ne vem kako daleč dol; kar naprej. Pa je bil že na runički; se je že iztekalo; se je že ustavil. Malo je bil zadihan. In je pogledal okoli. *Ké so me vidli?* Pa ga nobeden ni gledal. Ko da ni naredil neč takšnega. Ko da si oni upajo nevem kaj! Jo je pa le speljal! In ni padel. Samo dostikrat se moraš spustit dol. Spet in spet.

In tako potlej ves dopoldan; tudi če je vedel, da bo mama jezna. Vselih pa bolj kasno ni bilo več tisto kot zjutraj. Se je bil snež zjužnil in se mu je začelo kovati na snežke. Pa je bilo tudi zastran sonca vse drugače. Ko ti zasije prav gor s srede neba na vse bele runice in brege, okoli in okoli, kolikor daleč ti nese pogled. In se tako odbleskava, da ne vidiš skor prav neč; da te grozno ščepi v oči; in ti tečejo ven solze, kot bi se jokali. Se ti tudi pasovi na snežkah tržejo, ker so vsi gnili od mokrote. Pa je bilo zavoljo vsega tega najboljše, da je šel kar domov. Bo, kar bo! Več ko nakrišpat ga mama ne more!

A doma le ni bilo tako hudo; tudi če je prišel že k južni; in ves prežlajfan. Najprej tolkanj, da mama ni vzela

šibe dol z glistnc in ga z njo namazala. Potlej pa mu je vzela čizme. A jih ni dala ob kraj ognja, da bi se lepo sušili, pač pa jih je skrila; da ne bi mogel it spet ven, na sneg. Pa je vedel, kam: v štaló, v listje. Kje, k ognju jih bo dala komaj zvečer.

Drugi se pa lahko rezljajo; samo on ne! Podkriški Matija je od vidga do vidga na snegu. In kaj potlej, če je ves premočen; in ima tudi razprane hlače; in tudi kašlja ko kraški osel! A kako se ti rezlja! Njemu, Mirkotu, se pa smejejo, ko se dostikrat zabalínca po snegu.

A bo morbet enkrat tudi on kot Klečatarski. Ne, še hujši! In bo skočil, da še nobeden tako. Pa ne čez ta mičkan skok. Pač pa čez onega, ki ga bojo, kakor je djel Cene, naredili bolj gor. Bojo delali več dni. In bojo skakali prvíkrat prek njega prav v nedeljo dopoldne, ko grejo ljudje k maši... Klečatarski bo stal tam ob strani in ukazaval, *še tu nmal pogladte in še tam uobrežte z lopato!* In se bo že odpravljál gor, da se spusti čezenj. Takrat pa bo on, Mirko, smuknil, da ga ne bo nobeden videl, od druge strani gor.

A v tistem bi ti pritekla Ivanka Klečatarska. In bi zazjala: *Cjene! damó! Se se boš še ubjó! Buh nas uobvarji! jn sveta mamka boužje!* Seveda bi to neč na zdalo! Mama Ivanka! Bi ji Cene prav lahko ušel in se spustil čez skok, kakor bi tel. A bi prav v tistem pridrvel sem okoli Cenetov tata, Tone Klečatarski. In bi bila naenkrat druga pesem! *Damó!* bi ti zakričál. A za uho bi ga pa vselih ne prijel. Ne, v sramoto ga pa le ne bi tel spravit. In naenkrat bi vsi obmolknilí. Kaj bo zdaj? No ja, saj so prišli le prav stopotjo mimo. Grejo k maši. *Se imš pro, Tuone! Se se bo še kašn ubjo, prmejdjuš!*

In bi teli že it. Bi tudi že stopili par korakov. A kakor da malo hnjetarsko. Takrat bi pa naenkrat zagledali gor na vrhu njega, Mirkota z Mejice! Ki bi delal prav tako kakor Cene: tisto gladenje snežk naprej in nazaj. In bi pogledaval kje proti Čavnu. In bi vsi videli, kako se prav neč ne boji. A bi v tistem prišli tod mimo tudi tata Drec, stric Nace Maticu in Maks Podkriški. Kaj bojo tudi oni šli k maši? In da so naredili takšen ovinek, ko bi lahko šli kar naglih kje po cesti? Da tudi njih ne daje firbc, kaj da bo to? In se samo delajo, ko da jim je vselih. Pa naraj tudi drugi tako.

In zdoli ti je vse črno ljudi! In takrat zagleda še mamo Barbko. Ki kar teče gor proti Bregi. Kar po celem snegu prek Rone, da se ji udira do kolen. In je seveda tudi zahmašno odeta; in ima patnoštr in mašne bjukuce v roki. In ga gleda gor in mu žuga. A je tako zadihana in prestrašena, da ne more spravit glasu iz sebe. In ljudje ne vejo, ali naj bi gledali njo ali njega gor na vrh brega.

Takrat se pa on kar naenkrat odloči. In se spusti dol po vsem ledenem tiru. In vsi obmolknejo. Da se sliši samo rezanje snežk; in frfranje hlačnic, ko že frlí, frlí po lufti! In maha z rokami kakor urajinka s kreljutmi! Da je že nevarno, da bo padel na runico. Pa v tistem pritisne kljune dol. In prav nalahkoma ploskne še na strmadno. In komaj takrat zasliši *uuu!* In naenkrat zagleda, da je v tem cajtu prišel sem tudi učitelj. In ta de, *salamensko, Mirko, saj boš kmalu hujši kot oni slavni Norvež Nansen. Ki je skočil gor na Dunaji peeetindvajset metrov! Ja, Miiirko! Kdo bi si mislil!*

In bi ga tako zastran tega res vsi občudavali. Še celo mama bi samo zavoljo lepšega malo njurla. Bi pa, ko ga ne bi bilo zraven, pravila, *naš Mirko! Se ti spisti po strmadni duol! Hujši ku Klečatarski! De b se men zavrtelu u glavi, če b sam pogliedla duol; de na smem najnkr pomisnt!*

A kaj mama! Tudi drugi muli bi ga občudavali! In bi vsi tli it z njim vkop v šolo in nazaj. In bi mu bolj mičkani namazali in zgladili snežke. In bi to daralo tudi še poleti. Ko bi vkop pasli, bi mu muli tekali zavračat njegovo žival, da ne bi šla v škodo. Vse tako kakor Klečatarskmu...

Mama je nekam šla. Morbet v štaló ali na pod. Skočil bo spet malo ven. To pot kje v Lsičko, kjer je bolj na skritem. Pa tudi v Bizjaškmu bregi zdaj ni nobenega. Malo se bo rezljál, tudi če je že skoraj večer. *Na gliedi me taku dibielu, Iza! De na boš ke gosnla, kokr je tuoje navada!* Zdaj so pa čizmi vsi gnili; in mrazijo skoz tenke šofece; in bojo zmrznili zunaj na snegu, da bojo trdi, kakor bi bili iz kamna!

Sonce je že šlo zad. Le gor v Kozjo steno se še malo sveti. A svetloba ni prav odrezana z razločno črto; kakor je poleti kje dol v rebri. Pač pa je razlita čez in čez, prek meje tršev in javorov, do Kozje stene gor. In dol proti Doli pogenava; ko da zamira. A vselih odbleskava vse tod okoli po snegu: kakor da plavkasta, že malo srebrnkasta; kako bi djel. In je zavoljo tega tudi že malo bolj frišno. Da te zrak prav reže v nos. In se je sneg po vrhu že strdil. Pa hrusta pod snežkami kot bi drobil skorjo od polente v kotlu. Grozno hitro je zamrznil! Saj ko je bil otodi stopil za hip kar bos pred hišo, je bil še prav južen. Tako, samo po vrhi, pa je gotovo zmrznjen le tu, po Roni. Zakaj zadaj v Lsički, kjer je tudi podnevi komajda pokukalo sonce, je zagvišno bolj

trd. Pa je dobro tudi že tu. Zakaj sneg se mu ne kova več. Pas pa mu spet ne drži prav dobro in se mu snežke snamvajo. Naraj so se cveki ob strani že objugali. Ni jih mogel popraviti, ko ga je pa imela mama ves cajt na očeh.

Z vrh Seče že lahko vidi dol v Lsičko; tudi če ne več prav razločno. Zakaj na tenko razlita svetloba gor v Kozji steni je medtem že poniknila; da tudi dol ne odbleskava več. In tako zgodaj se luna še ni prav razsvetlila. Vselih razloči; nekaj jih je dol: Podkriški, seveda; in Lešuski; in Blaževih, gleda, cela rešta. In, pa ja ne kar na velikih smjukah! Trije, štirje jih pahajo po bregu gor. Ja, res! Zakaj pa ne; če jim tata ukaže, da jih smejo vzeti. Ko se spusti s Seča, je sneg že prav trd. In jo ureže prav dol k drugim. *Nje držt snežke taku širuoku ano uod druge! Taku razkoračenu!* se Lešuski spet zapičava vajnga. *Se se boš še razkrknju!* To je zastran pasa na snežkah, ki mu je popustil. Pribit ga mora kar brž. Kaj ima Podkriški ali kakšen drug kladvo? in kakšen cvek? Res ti je zdaj, zvečer prav nekaj posebnega! In vidi se, res je čudno, zmerom bolj razločno; tudi če je po drugi plati zmerom bolj tema.

Viš, Podkriški se spušča tudi prek skoka! Tudi če se bolj slabo vidi. Pa saj navsezadnje nima pomena, da se nevemkako vidi. Kaj pa vidiš podnevi, ko se ti v vetru od hitrosti solzijo oči! Ali pa mižiš, ker je tako svetlo in te ščipi v očeh?

Kaj če bi se spustil tudi on, Mirko, prek skoka? Če bi skočil? In bi bilo tako, kot je tuhtal prej na peči? Kaj ni šel malo preveč visoko? Seveda, ker je mislil, da se bo samo zarezljal dol. Saj dopoldne je šel še bolj visoko. In ga je samo enkrat zafadlalo. Lahko še malo počaka, prej ko se odloči. Če bi se spustil od tu dol prek skoka, bi zletel najmanj tri sežnje daleč. To bi pa že bilo nekaj! Denimo, če ne bi na skoku pritisnil snežk dol. Če bi jih še celo malo privzdignil. Res bi lahko to naredil. In bi skočil, da bi bilo neki! Da bi bilo...

A zdoli ni nobenega, da bi ga videl. Pač, saj jih je nekaj, a so prav tiho. Vse drugače kakor dopoldan, ko so vsi na vse grlo kričali. Seveda, je pa drugo: da se podnevi ne sliši tako daleč; ker je v zraku že toliko glasov; ali kaj? Zdaj bi se pa slišalo po celem Doli. In so zastran tega vsi tako tiho. Kakor bi se tule v Lsički malo potihinili. Še ko se Lešuski zadere, *umaknte se s tistmi smjukami, Blaževi!* se zdi, da ne kriči tako naglas ko podnevi. So pa celo Blaževi na velikih smjukah skor tiho. Samo rezanje železnih šin se sliši. In glasen gk! gk! ko butnejo smjuko v kakšno jamico in se spredi zabijejo v sneg; ko jih tudi rukne naprej. Pa tudi bi djel, da jih bolj sliši, kot vidi. Zakaj na daleč se vidi vse bolj medlo; ko malo zabrisane sence. Je pa sneg prav drugačne farbe kot podnevi! In za hip ugleda srebrnkasto rdečkasto svetlobo, ki se razliva po celem bregu in po celi runici zdoli. A samo za hip, ko mu pa noter tako buta srce.

In se še zmerom ne more odločiti, ali naj se spusti kar po bregu dol ali prek skoka.

Pa kaj prav vidi? Zdoli se nekaj pomenavajo s Podkriškim. Da ni tudi mama Barbka? In tisti knof tam zraven? Iza? To bo. In še eden. Jože? Kaj so vsi Mejiški tam dol? To bo pojela šiba! Ali pa morbet ne. Če ne bo nemara tako, kakor je mislil malo prej, gor na peči? Da se bo tudi mama Barbka prav zdela z njim. Ko bo tako frlel po zraku! Kot še nikoli ni videla! Pa se le ne more in ne more odločiti, da bi se spustil prek skoka. Ker bi tudi lahko prav zdaj telebnil po tleh in bi imela potlej mama uržoh, da se jezi najnga; ali mu skrije, celo vzame snežke. Ve, kaj mama misli o tem igračkanju, kakor reče ona rezljanju. Že stokrat je povedala... Kaj se je res že odločil, da se bo spustil prek skoka? In pogladi snežke, popravi pas, popravi še kaj družga na jopi in na hlačah; zakaj vse naenkrat čuti; neč ni na pravem mestu. Da ni preveč visoko gor? Da ni tir preveč zamrznil? Res je, saj je ku glažuna. Ko se je spuščal dopoldne dol po bregu, je bilo na celo. Zdaj pa je vse speštano in zgajeno...

In že leti ko blisk. Ali bo vzdignil na skoku kljune gor ali jih pritisnil dol. Gor? Dol? In bliskoma vidi Izo, ki tišči roko na ustih; in mamu, ki se drži za glavo. Jemlje mu dušk. In v zraku mu ena snežka leze dol. Se mu bo odpela, ali kaj?

In naenkrat strašen štrbunk! Sneg je res že prav zmrznil in je trd ko skripa; grozno trd! Kakor bi ga kdo česnil po glavi s štrigljem! In kakor bi naenkrat videl vse zvezde! Pa strašno zaboli v rami! prav v kosteh! nekaj zaškripa. In nekaj slanega v ustih! In solze v očeh! Potlej pa tema in vse tiho.

In jih zagleda vse okoli sebe! Blaževe, ki so prav pri miru; Lešuskega, ki juga z glavo; Izo, ki joče ali kaj; Jožeta, ki je strašno resen. In mamu, ki ga gladi z roko po laseh in po licih..., kakor da ga ima rada. In sliši Podkriškga, *si pe frlju, Mirko muoj, ku katuorn. De si nkol na b mislju!*

SOL JE SLADKA

roman blaško

...Veter rahlo ziblje borovko. Kamen je bel kot sneg. Iznad njega prideš kot strela z jasnega, ti, črnuhar moj! Veter ti razpihava kožuh, ko se zbudim...

Foto iz arhiva R. Blaška

Tako sem poln moči in veselja, da sploh ne občutim poznojesenske utrujenosti. Mrzla voda me še poživi. Še v trdni temi se odpeljem.

Predmejo se vpišem v vpisno knjigo in že vozim mimo Vókave bajte in Staniše, skozi Poradáno, Smrekavo drago, nad Smrekavo dolino, mimo Kamina, čez Hudo polje in Mrzlo Rupo, mimo Omivnkarja in Čuka, nad Sedejčkom in čez most nad vodo Trebušco... Ves čas si prepevam Avsenikove pesmi. Vmes pa si mislim: »Kako lépo je lahko življenje!«

Ustavim se. Lovski nahrbtnik, puška, dvogled, klobuk - in že previdno stopam skozi temo, s svetilko v roki, dol po strmi, kamniti, z grmovjem skoraj preraščeni stečini do Trebušce. Osvetim tiste tri kamne, ki so malo nad vodo, in z enega na drugega na drugi breg! Močno se oprimem ileksa in nizkih smrečic in že sem pri kamnu, poraščenim z mahom, kjer je že iz davnih časov vklesana tromeja lovskih družin.

Zdaj se začne vzpon. Najprej čez kamnito grapo, po kateri ob nalivih dere voda. Vsak korak naredim premišljeno in trdno se oprijemam

izruvanega drevja. Bogve kateri vihar ga je iztrgal iz strmine... Še nekaj oprijemov po skalovju in že sem nad prvo steno.

Svetlikanje na nebu oznanja skorajšnji dan. Strmo pod mano, Pri Brusu, od koder izhajajo tudi moji predniki, zakikirika petelin. Ugasnem svetilko. Tako sem srečen in vesel! Vase me jemljejo, ta svet, poln lepote, oster čist zrak, divja in nedotaknjena narava...

Bolj in bolj se dani in povzpnem se do večjega travnatnega pobočja v strmini. Od tu naprej pa le še po gamsjih stečinah! Preplezam Sedejčkavo grapo in na začetku Čukave grape se ozrem navzgor. Kamena glava skalnega osamelca je že obsijana. Pazljivo gledam po robih in poslušam... Nič... Naprej v strmadno, mimo strešnic, kjer se gamsi skrivajo pred nevihtami in kdaj pa kdaj tudi prenočijo. Sveže stopnje gamsov... Previdno plezam proti vrhu kamnitega grebena, poraščenega z borovko, in že sem na robu Šinkucave kamnite police. Ogledam si okolico in se spustim le nekaj metrov niže, med rododendron. Žižn pajn, mu pravimo Gorjani. Bogve zakaj... Kako si ti lep! Temno zeleni lističi, močne vejice, polne življenja. Tu sonce nate nikoli ne posije. Pozimi je nad tabo debel sneg, izpostavljen si in hudournikom in plazovom, suši in vročini. Bolj kot imaš trdo življenje, lepši si...

Povzpnem se nazaj na greben in zaslišim pod sabo šum. Gams! Beži navzgor, se ustavlja in žvižga. Kakih 150 metrov proč se ustavi. A, ti si tisti, ki te že dolgo poznam! Danes se srečujeva devetindvajsetič. Vedno sem si rekel - bo že še čas! Tako si ves svatovski, nabit z močjo! Srce mi hitreje utripa. Ura je še precej zgodnja. Mislim in si rečem - ne, ne bom te še uplenil! Dan je še dolg. Pojdi in oplodi kakšno svojo kozo! Zdaj je čas za to...

Nad gamsom se sproži plaz kamenja. Kaj se je tako zagnal gor v žleb? Aha, mlajšega tekmeca odganja... In že izgineta v Porobánucavo grapo. Odločim se - za njima grem! Spuščam se. Opazi me koza vodnica, zažvižga in ves trop, ki se je skrival med skalovjem, zbeži. Strmo pod sabo zagledam gamsa, ki beži navzdol, se ustavi, gleda proti meni in se mi počasi skrije med borovko. Čakam... Več kot uro se ne premaknem z mesta.

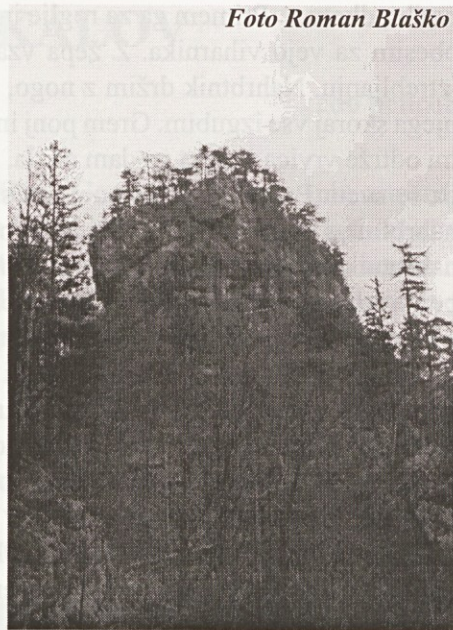
Potle nad sabo spet zaslišim krušenje kamenja. Med gostim ruševjem opazim črnuharja, ki prha, se pači, gre nekaj metrov naprej, se otrese, ter z roglji drgne po deblu borovke. Za trenutek se ustavi in že stopa naprej. Za njim, gor, po levi strani Porobanucave grape! Plezam čez kamnite police. Korak za korakom se vzpenjam. Nad mano je senca - več 100 metrov poševno dvigajoča se skalna pečina. Tako majhnega se počutim! Že

droben kamen, ki bi se okrušil s stene, bi mi lahko spremenil življenje... A jaz sem prepričan vase. Čutim, da sem tudi jaz košček narave, zato sem zelo sproščen. Nekaj časa stojim na mestu, poslušam in opazujem. Popolna tišina, prava divjina... Še na marsikateri kamen tu, v Govcih, ni stopila človeška noga. V srcu se počutim zelo bogatega. Že več let zahajam sem in vsakokrat odkrijem kakšno novo gamsjo stečino. Nad mano je skoraj neprehoden skalnat svet, zato se obrnem nazaj, po grapi navzdol. Preskakujem s kamna na kamen. V dobre pol ure sem že nazaj na obronku Šinkucave grape. Še nekaj metrov in v tesni strugi s peskom in kamni zajezi studenček. Pijem in si umijem še obraz. Kako si dobra, voda, lepa in čista! Kristalna in živa. Pesek in kamenje razgrebem nazaj, da stečeš veslo naprej.

Spet se vzpenjam. Kamen je zelo krušljiv in skoraj me odnese kamnit plaz, ki sem ga sprožil sam. Velika skala se mi je utrgala pod nogo, a sem se čvrsto ulovil za drugi kamen. Še dolgo je bobnela in se prekucavala, velika skala, dokler se ni ustavila globoko v grapi. Po nekaj trdnih oprijemih se potegnem na greben, poraščen s travo in borom. Visoko nad mano spet opazim gamsa,

ki zelo hitro strmo navzdol beži iz borovke in s kamnitih polic. Ustavi se kakih dvesto metrov pod mano, v Čukavi grapi. Skrivajo ga visoke skale, obraščene z rododendronom, smrdeliko in drugim senčnim rastjem. Gams miruje. Tudi jaz sem popolnoma pri miru. Slišim ga, kako prha in vabi na boj drugega gamsa. Oglasim se mu in mirno čakam, da ga zagledam. Zdaj pa zdaj zaprha, zaslišim par stopinj in spet tišina. Popoldne je že pozno in odločim se za tihi zalaz po travi, med skalami, kakih dvajset metrov naprej. Ustavim se zraven bora in že zaslišim, kako gams beži navzgor. Zagledam ga dobrih šestdeset metrov višje, ko se ustavi vrh skale in prha proti meni. Dvogled k očem in spoznam ga! Ves črn in svatovski, z visokimi roglji ponosno stoji vrh skale. Odločim se... V meni se prebudi čustvo, ki ga nosim v sebi še od prastarih očetov, ki so plenili za preživetje. Tudi jaz imam v sebi kri in sem del narave. Poklekнем k boru in pomerim. Borove vejice so mi napoti. Lepo ga prosim z mislijo, daj, pomakni se še dva metra nižje, na spodnjo kamnito polico! Moja misel je zelo močna in gams me uboga. Pokaže mi svoje gamsje telo. Umirim se, odprem varovalko na puški, potegnem zadnji sprožilec... Dobro in točno ga imam v sredini puščice daljnogleda, za prednjo nogo. Kazalec desne roke na prednjem sprožilcu se stiska in odjekne strel. Trenutek, ki ne traja niti sekundo. Gams stoji, potle gre počasi, s težkimi koraki še deset metrov navzdol in skrije ga skala. Tišina, globoka tišina... Kaj se je zgodilo? Saj sem dobro pomeril! Puško ponovno napolnim in čakam, če bi gams zbežal pod mano navzdol, v grapo. Nič, popoln mir in tudi nebo izgublja svoj lesk. Kmalu se bo zmračilo... Po petih minutah se odpravim proti nastrelu, na kamnito polico, a še prej si označim bor, odkoder sem streljal. Čez dve manjši grapi in podrte bore priplezam do mesta, kjer je stal gams. Pregledam vsak kamen in bližnjo okolico, a nobenega sledu. Šele čez nekaj metrov opazim v pesku in zemlji črnici stopnje. Kažejo strmo navzdol, čez kamne, v poraščeno strmino. Označim nastrel in pričnem z iskanjem... Z leve proti desni strani strmega pobočja, sto metrov navzdol, v manjšo grapo... Nič... Spet pazljivo navzgor po naslednji grapi, na nastrel... Spet nič... Skoraj je že tema. Visoke kamnite police, prepadi, šumenje vode v daljavi, vse bolj temna borovka nad mano, kamnite police in previsi pod mano, rododendron, smrdelika, vse se ovija v noč in tišino. Rečem si, še tretjo grapo pregledam! In grem... Lovim se po skalovju, se ustavljam, vse pregledam, spet nič... Nikoli ne obupam, zato grem še enkrat, čeprav že v trdni temi, po strmini navzgor, proti nastrelu. Plezam kakih dvajset metrov in - glej ga, komaj dva metra pred mano čez podrt viharik leži moj gams, z glavo, obrnjeno navzdol. Zgrabim ga za roglje, ušesa mu postavim pokonci in ga poljubim na čelo. Održem dve vejici rododendrona ter mu z vsem spoštovanjem dam v gobček zadnji grizljaj. Sam orosim drugo vejico z gamsovo krvjo, stopim na njegovo levo stran in si jo zatakнем za klobuk. V mislih se zahvalim boginji Diani za bogat in pošten plen. Odložim puško in nahrbtnik, postavim gamsa nazaj za kamen in ga občudujem... Pravi si in vesel sem te, črnuhar z dolgo dlako po hrbtu, z rumenimi lisami okrog oči in že nekoliko belim

Foto Roman Blaško

podbradkom... Primem ga za roglje in noge ter ga potegnem nekaj metrov nižje. V hudi strmini ga z roglji obesim za vejo viharika. Z žepa vzamem nož. Luč si denem med zobe, tako da imam proste roke pri iztrebljanju. Nahrbtnik držim z ного, a se mi preobrne in zdrсне po strmem pobočju. Odvezan je, zato iz njega skoraj vse izgubim. Grem ponj in iztrebljenega gamsa naložim vanj. Takoj ko si ga oprtam na rame, se mi održe vrvica in spet ga dam na tla. Luč mi pade iz ust in se kotali kakih trideset metrov navzdol. Vidim, da še sveti. Previdno grem ponjo in si mislim, da je sama sreča, da mi ni pregorela. Ko pridem nazaj, v nahrbtniku poiščem novo vrvico, gamsa čvrsto privežem na nahrbtnik ter si ga oprtam. Puško dam čez nahrbtnik, vzamem luč v roko ter grem nekaj metrov više. Tu je zelo velika strmina, poraščena s travo in polna odpadlih iglic. Napravim prvi korak, drugi korak, a pri tretjem mi zdrсне. Že drsim po strmem pobočju z zmeraj večjo hitrostjo, z nogami naprej, prebijam veje, luč je še zmeraj v roki... Po kakih dvajsetih metrih pristanem z mojimi močnimi nogami na prvih skalah. Najprej ugotovim, da se razen nekaj polomljenih nohtov na roki nisem poškodoval. Gams je nedotaknjen in puška je tudi cela. Razveselim se, saj sem tudi časovno pridobil nekaj minut. Vedno nosim s seboj nekaj soli. Tako si jo želim in sedaj jo najbolj potrebujem. Zaužijem jo, telo jo tako rabi, da sploh ne občutim, da je slana, temveč je sladka. Sol preprečuje krče in pomaga, da ostaneš bister...

Zdaj pa dalje po kamenju, čez grapo.. Po petih metrih sem že nižje, na gamsjih stečinah. Tu se prične vzpon proti vrhu Sedečkave grape. Tik preden prilezem vrh grape pod Zelenim robom, si denem svetilko med zobe in se z močnim oprijemom potegnem na previsno skalo. Telo je pod pritiskom teže tako napeto, da se mi zaradi premočnega ugriza v svetilko odlomi zob sekalec. Počivam samo nekaj sekund, saj je moja nocojšnja usoda v svetilki. Če mi bo dovolj časa svetila, bom prišel nocoj domov, če mi pregori, bom noč prebil v skalah. Korak za korakom plezam med skalovjem navzdol. Svetilka mi vedno manj sveti. Hodim že tri ure in za počitek si skoraj ne smem vzeti časa. Obremenitev je zelo velika in spet zaužijem nekaj zrnca soli. Skoz in skoz sem moker od znoja, zaradi spusta so noge zelo obremenjene. Ustavim se, štejem do pet in spet nadaljujem pot. Zdaj sem že skoraj nad dnem grape, a strmina je tu največja. Svetilka mi le še rahlo sveti in rečem ji, moraš zdržati! Stopam, se oprijemam, večkrat s čevljem udarim v strmino, si napravim stopnjo in že zaslišim šumenje Trebušce. Ugasnem svetilko in po ravnem nadaljujem pot do reke. Spet se zberem in po kamnih preskačem deročo vodo. Zdaj pa le še zadnji tridesetmetrski vzpon. Trdna tema, svetilka le še prav rahlo sveti. A jaz sem že bolj sproščen. Z rokami in nogami se oprijemam za majhna bukova drevesa. Teža na hrbtu je zelo velika. Poklekнем. Z rokami se potegujem po centimetrih. Gorjan sem. Prav nič se ne bom razvajal. Vem, da je v meni dovolj moči in volje, zato moram samo naprej in naprej, čeprav strmo navzgor. V glavi se mi od napora že bliska. Boli me zlomljeni zob, bolijo me polomljeni nohti, obleka je raztrgana, a jaz se ne dam, ker hočem in zmorem. Še zadnji korak in po kolenih in rokah priplezam na vrh, na cesto. Postavim se na noge, še dvajset metrov in že sem pri avtu. Odložim nahrbtnik z gamsom in globoko zajamem čisti zrak. Popijem liter in pol bezgovega soka. Pot mi zaliva oči, vendar jaz sem srečen in vesel.

Jutri bo 1. november, pomislim. Nobena stvar na svetu nikoli popolnoma ne umre. Vedno znova se rojeva novo življenje...

A ne, gams ti moj...

Usedem se v avto in vključim Avsenikovo kaseto...

Ura se že bliža polnoči, ko pridem domov. Na pragu me čakata žena Frida in hčerka Mateja. »Kakšen pa si!« se zavzameta. Pogledam se v ogledalo. Po obrazu sem umazan od zemlje, listja in potu, med umazanijo je razmazana kri. Ne vem, ali moja ali gamsova. Obrišem se z roko in se jima s škrbatim zobom široko zasmejim... Življenje je toliko vredno, kolikor se potrudimo zanj. Spominov nam nihče ne vzame. Naši so in z njimi živimo. Vsaka prava preizkušnja nas napravi še bolj močne in življenje je še lepše.

Foto Roman Blaško

ZIMA JE ČAS ZA ZBIRANJE POKALOV (IN MEDALJ)

edo pelicon

Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora s Predmeje ima znotraj izredno razvejane dejavnosti tudi športno sekcijo. Medijsko je najbolj znana Čibejeva skupina, ki v stari opravi goji tudi temu primerne načine smučanja, predvsem telemark. Gorjani so v štirih sezonah pobrali vse prestižne nagrade na oldtimerskih tekmovanjih po Evropi, za vse pokale in priznanja s tekem po Sloveniji pa so vitrine v klubskih prostorih že postale premajhne.

Puščavski lisjak Miran Stanovnik 'prismučal' na Goro

Toda v društvu (vsega skupaj šteje le 20 članov) se s tem ne nameravajo zadovoljiti, temveč so se usmerili tudi na moderni telemark. Vse bolj priljubljena disciplina (predvsem v Skandinaviji in Ameriki) ima tudi že tekmovanje za svetovni pokal, svetovna prvenstva in FIS tekme. In društvo Gora bo imelo svojega predstavnika že letos na tekmah svetovnega pokala! Resda ne bo doma s Predmeje, Otlice ali Kovka, torej z Gore, pač pa bo 'uvožen'. V dolini skakalnic v Tihi dolini na Predmeji so namreč na Martinov petek podpisali pogodbo z Miranom Stanovnikom, ki je hkrati trener državne reprezentance v modernem telemarku in njen član. »Miran Stanovnik nas je pred štirimi leti učil prvih zavojev v značilnem pokleku, vedno nam je rad pomagal in prihajal k nam, tudi poleti. Ponosni smo, da bo odslej zastopal barve Gore na najvišjih tekmovanjih, ogromno pa si od njegovega znanja in izkušenj obetajo naši mladi tekmovalci,« je bil vznemirjen ob podpisu predsednik društva Uroš Velikonja, tridesetletni 'mladinec', ki se je tudi sam (ob nekdanjem skakalcu Matjažu Polancu) na letošnjem državnem prvenstvu postavil ob bok reprezentantom. S ponosom je pokazal tudi na uniformirano četvorko dečkov, ki bodo kot ekipa nastopali na domačih tekmovanjih. »Na Goro prihajam rad ne le zaradi neokrnjene narave, temveč predvsem zaradi ljudi, ki še vedno gojijo človeške vrednote, kot so iskreno prijateljstvo, tovarništvo, solidarnost. Nič jim ni pretežko. Poglejte, kaj vse so ustvarili in dosegli, pa so še vedno skupaj!« je svoj podpis pojasnil Miran Stanovnik, ki je na Predmejo priletel takorekoč iz vročega dubajskega peska. Miran Stanovnik se je očitno hitro znašel v 'novem' okolju. Čeprav Vipavci obrezujejo trte samo zato, da ne bi zrasle na Goro, se oboji, kar se rujne kapljice tiče, dobro razumejo. Podpis so zalili v kleti pri novopečeni vinski kraljici Martini Stegovec pri sv. Martinu nad Brjami.

Maribor I.

Tričlanska ekipa društva GORA se je na prvi letošnji tekmi za državno prvenstvo v modernem telemarku (12. 12. 1999) zelo dobro odrezala. Tekma je bila na Arehu, na Pohorju, saj na snežnem stadionu v Mariboru še ni bilo dovolj snega. Merilo se je okrog 40 smučarjev, na sporedu pa je bil veleslalom. Po pričakovanju je bil v predmejski vrsti najhitrejši novi član društva Gora Miran Stanovnik, ki je osvojil četrto mesto. Na sedmo se je zavihtel Matjaž Polanc, medtem ko je bil Uroš Velikonja 11. Zmagal je vodilni slovenski telemarkar David Primožič iz Telemark kluba Kranj.

Stari vrh

Druga tekma za slovenski pokal v sodobnem telemarku je bila nato že v novem tisočletju (psihološkem?), zastopstvo Gore pa je bilo številčnejše. Ognjeni krst je doživela ekipa dečkov, ki za prvo tekmo zaradi pomanjkanja treningov še ni bila pripravljena. Priključilo se je še zastopstvo veteranov. Tokrat Mirana Stanovnika ni bilo v ekipi, saj se je pod vročim saharskim soncem podil od Dakarja proti Kairu. Na lepih smučiščih Starega vrha nad Škofjo Loko so vozili veleslalom, spet pa je bil poglavje zase David Primožič, medtem ko je sloves prve dame tega športa v Sloveniji potrdila Mojca Ogriz (zelo rada pride na Goro!). Matjaž Polanc je med člani napredoval na šesto mesto, med dečki pa se je Damjan Vidic zavihtel na zmagovalni oder, saj je privozil v cilj kot tretji. Matej Čibej je osvojil četrto mesto. Med veterani je odlično formo potrdil Zlatko Krivec in zmagal pred Emilom Velikonjo.

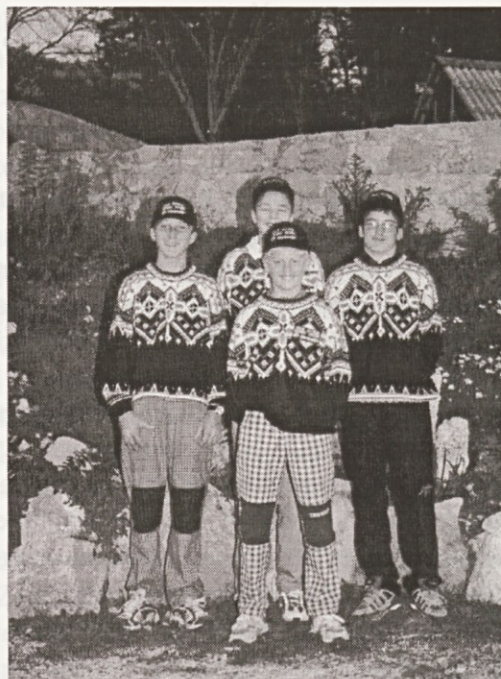
Kropa

Smučarji po starem z Gore pa so zbirko pokalov in priznanj občutno povečali tudi na tekmovanju za svinjsko glavo, ki jo vsako leto prirejajo v Kropi. Znano kovaško mestece je gostilo celo stotnijo ljubiteljev starega smučanja, med temi kar 14 - člansko zasedbo z Gore. V ekipni konkurenci so se člani Čibejeve skupine društva Gora povzpeli na najvišjo stopničko. V hitrostni preizkušnji je zmagal Zlatko Krivec z Otlice, najbolj usklajen tako na progi kot pri opremi je bil Roman Blaško s Predmeje, najštevilčnejša pa je bila družina Batageljevih iz Ajdovščine. V osrednji točki, tekmovanju v skokih za svinjsko glavo, je domačin Uroš Sajovic za las ugnal Igorja Polanca s Predmeje. Čez skakalnico se je korajžno podal tudi 78 - letni Tone Žonta – Vrhlučnjški.

Maribor II.

Lisica 2000
(foto Edo Pelicon)

Na mladih svet stoji: Mitja Velikonja, Damjan Vidic, Klemen Žonta in Matej Čibej
(foto Rosana Rijavec)

Gorjani so se v začetku leta podali v Maribor že drugič v tej sezoni, vendar v drugačni opravi in zasedbi. Na povabilo organizatorja so popestrili slalomsko tekmo za 36. zlato lisico. Pred drugim tekom so se pred desettisočglavo množico tudi spustili v ciljno areno, za njimi pa še slovenski reprezentantje v telemarku in slovenska demonstratorska vrsta v alpskem smučanju. To je bil lep uvod v finalni tek, ki je gledalce navdušil, le da je manjkala pikica na i. Špela Pretnar je dokazala dobro formo, toda Norvežanka Trine Bakke je bila ta dan nepremagljiva. Škoda, samo tri dni kasneje se je Špela v Berchtesgadnu zavihtela prav na vrh in samo mislimo si lahko, kakšna bi bila veselica, če bi Špeli to uspelo že pod Pohorjem. Čibejeva skupina društva GORA se je takšnih uspehov že veselila in očitno blagodejno vpliva na naše smučarje. Dvakrat se je veselila s Primožem Peterko v Planici, pa tudi z Juretom Koširjem na slalomu v Kranjski Gori. Jure je zmagal 6. januarja leta 1999, Špela Pretnar je bila druga 6. januarja 2000 v Mariboru, prav na snežnem stadionu pa se je Čibejeva skupina sploh prvič pojavila v javnosti in začela svoj zmagoviti pohod po Evropi – bilo je 6. januarja leta 1996!!

NABIRANJE MALIN, VIR ZASLUŽKA NA GORI

V zadnji številki časopisa GORA je Aldo Černigoj literarno "obdelal" eno od značilnih opravil na Gori, nabiranje malin. In glej naključje! Ko sem enkrat tam jeseni obiskal Mdlčeve na Predmeji, so mi pokazali orumenel izvod časnika 'Goriška straža', za katerega do tega dne še vedel nisem, da je kdaj izhajal. V njem je zanimiv članek o nabiranju malin na Gori, začasa Italije. Ker je ta dejavnost zaznamovala marsikaterega Gorjana, predvsem pa Gorjanke, ga ponatiskujemo.

GORIŠKA STRAŽA, oktober 1925, str. 3

Kaj je novega na deželi?

Dol - Otlica

"Preteklo nedeljo je tvrdka Ferrari in Risso, ki je nakupovala med letom maline, izvršila premiranje najbolj marljivih nabiralok. Prvo premijo 200 lir je prejela Marija Černigoj, ki je nabrala 578 kg malin. Drugo premijo 150 lir je dobila Marija Bizjak, ki je nabrala 411 kg. Tretjo premijo 100 lir je prejela Roža Žonta, ker je nabrala 365 kg. Četrto premijo 75 lir je dobila R. Černigoj, ki je zbrala 300 kg. Peto premijo v znesku 50 lir je dobila Francka Čibej, šesto pa Pepca Černigoj." (Konec citata)

Seveda me je zanimalo, kdo so bile nagrajene nabiralke. In obiskal sem dve Gorjanki iz tistega časa, Marijo Žonta, por. Brus – Brusavo in Marijo Černigoj, por. Blaško – Gidljevo (Firarjevo). In nemalo sem bil presenečen, ko mi je slednja (preden sem ji povedal za članek!) povedala, da je prvonagrajenka prav ona! Torej:

1. mesto: Marija Černigoj - Gidljeva, por. Blaško (Mica Firarjeva)
2. mesto: Marija Bizjak - (???)
3. mesto: Roža Žonta – Rozina Lahava iz Korenine; ali Cuntava; mlada se je poročila, ni imela še sedemnajst let. Z enim iz Vitovelj, na kmetijo. "K maši se gre, kadar zguni," je rekel njen oče, ko so mu rekli, da je še premlada za poroko. "Ko odzguni, je prekasno!"
(Marija Žonta, por. Brus - Vrhlučuknska)
4. mesto: R. Černigoj - (???)
5. mesto: Francka Čibej - Franca Rnéčkava (Pr Rnečki v Gidljuski vasi se je reklo tam, kjer danes živi Ivan Vidmar - Kehljaču; preselili so se v Črniče, kjer je Franca tudi umrla)
6. mesto: Pepca Černigoj, por. Likar - Pepa iz Bajte (Šélava)

Marija Černigoj, por. Blaško - Gidljeva (Firarjeva) se tega dogodka takole spominja:

"Na Otlici so nam dali solde jn ku en paket. Maline so vagali (*odkupovali, op. zapisovalca*) Predmejo (tam so vagali Teljani); na Bregi (tam je vagal Marjo od Ide pokojne, Polancave); na Lazni (tudi tam so vagali Teljani). Brali smo jih v berače, ki smo jih imeli privezane pred pasom, stresali pa smo jih v lesene škafe in jih nosili na glavi domov in prodajat. Po dvajset kilogramov sem jih nabrala vsak dan.

Brali smo največ v Komendinarcah, v Cingalci, kjer je bilo pač na golo posekano v prvi vojski. Danes tudi malin ni več, ker ne sečejo več tako ko kadi."

zapisal Franc Černigoj

Foto Edo Pelicon

Fotografija nema priča – Tone Libru - drugi odmev

lojze likar

V peti številki Gore je Marjan Polanc objavil fotografijo, na kateri so slikani Gorjani (skupina, ki jo je vodil Anton Polanc - Libru), na delu na Avstrijskem. Kar nekaj jih je bilo neznanih. Že v zapisu v naslednji številki sta bila prepoznana dva možaka, Turk in Bizjak. Nedolgo tega pa sem se pogovarjal z Ivanom Bizjakom - Bratincovim, ki živi v Ajdovščini, in povedal mi je, da so tudi oni imeli to sliko, jim je pa v vojni vse zgorelo. Na sliki sta oba njegova brata. Prepoznal je še soseda - Brvinčuška, očeta in sina. Po vrsti od leve proti desni so: 5. **Janez Polanc - Brvinčuški** (oče), 10. **Franc Bizjak - Bratincov** (Ivanov brat), 14. **Stanko Krapež - Bratincov** (Ivanov polbrat), 15. **Ivan Polanc - Brvinčuški** (Janezov sin). S skupnimi močmi, znanjem, poznanjem se da mnogo narediti. Morebiti pa bodo v naslednji številki že vsi znani.*

*Doslej smo uspeli prepoznati spodaj našteje osebe z zdaj že četrtič objavljene fotografije, ker pa so še nejasnosti, štejemo strogo po vrstnem redu od leve proti desni, ne glede ali delavci čepijo ali stojijo. Verjetno bodo prišli prav še dodatni opisi. Bolj čista fotografija je objavljena na zadnji strani 5. številke Gore - op. ur.

1. Anton Polanc - Tone Librou, delovodja
2. Franc Vidic - s Kamnitenga griče, tudi Turk imenovan
3. Matija Česnik - Matiče Česnkov ?
4. Anton Likar - Tone s Krausouca ali Franc Bizjak - Bizjakov ?
5. Janez Polanc - Brvinčuški
6. neznan
7. Janez Bolčina - Žnidarski
9. neznan
10. Albert Žigon - s Krausouca ali Franc Bizjak - Bratincov ?
11. neznan
12. Franc Krapež ? - s Prstave
13. neznan
14. Stanko Krapež - Bratincov
15. Ivan Polanc - Brvinčuški
16. Avgust Polanc - Librou (brat Antona Polanca, delovodje)
17. Bogomir Polanc - Mirko Flegarski
18. Jože Žigon - Pjepe Podobrekouški

STILNO STEKLARSTVO

Anica Stojko s.p.

Slejkoti 7, 5270 Ajdovščina, tel. 065 62 519

Izdelujemo vitraže

v profilni in Tiffany tehniki za opremo:

- sakralnih prostorov •
- bivalnih in poslovnih prostorov •
- lokalov •

ter vse elemente notranje opreme:

- luči • ogledala • okrasne predmete • predelne stene •

MENJALNICA - TRAFIKA

Zvonka

BORZNO POSREDOVANJE

C2, AJDOVŠČINA, TEL.: 065 63 288

- vedno ugodni tečaji tujih valut
- odkup in prodaja delnic podjetij in PID-ov
- prepričajte se, da je pri ZVONKI postopek najhitrejši in najugodnejši
- sočasno lahko izbirate med bogato ponudbo usnjenih izdelkov

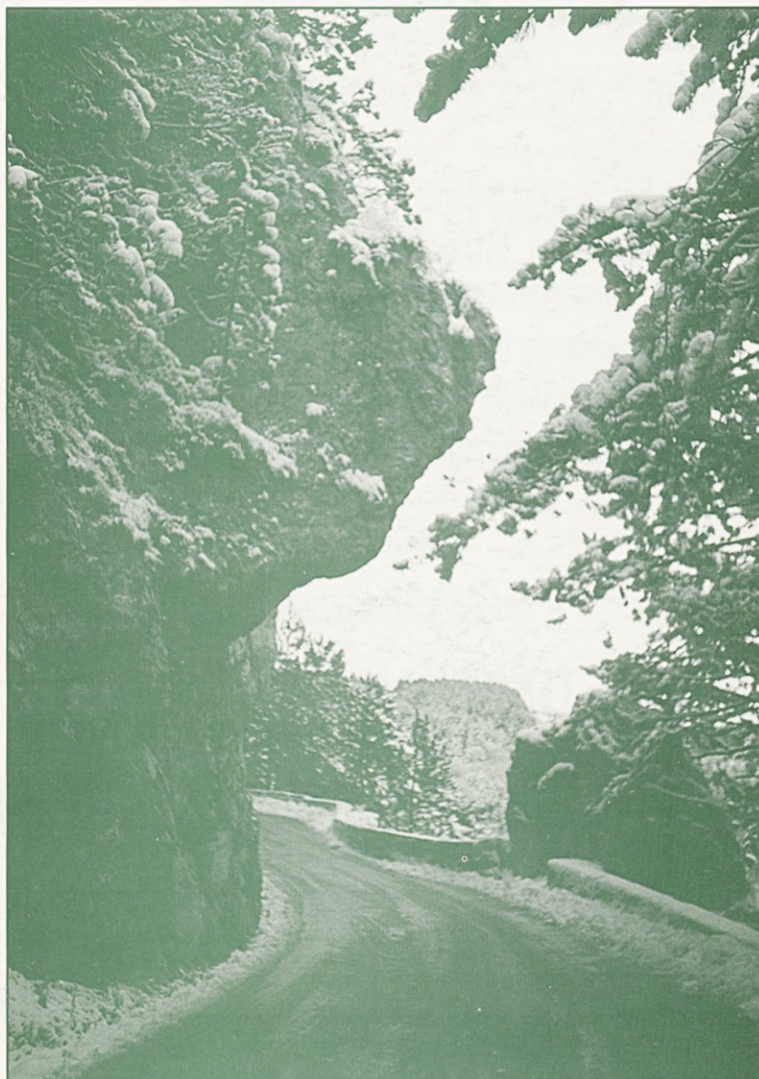
PRI ZVONKI DOBITE ČASOPIS GORA IN VODNIK "POT PO DOLU GOR IN DOL"

BAR NA OTLICI

BRUNA LIKAR s.p.

tel.: 065 649 616

Pri Bruni dobite časopis GORA in vodnik POT PO DOLU GOR IN DOL

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje
in varovanje naravne in kulturne dediščine Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 106, 5270 Ajdovščina,
tel/fax 065 649 023.

Uredniški odbor:

Glavni in tehnični urednik: Edo Pelicon

Odgovorni urednik: Slavko Vidic

Lektor: Franc Černigoj

Tisk: PG Sedmak Ajdovščina

Naklada 500 izvodov

Oblikovanje logotipa društva GORA: Silva Karim

Fotografiji na prvi in zadnji strani: Roman Blaško

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana